

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Sint-Jozefschool (Ieper, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2020L64
Januari 2021

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteur: Aaron Willaert

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Ruben Willaert, OE/ERK/Archeoloog/2015/00069

© Ruben Willaert NV, Sint-Michiels-Brugge, 2020

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert NV.

Ruben Willaert NV aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1	Resultaten van het bureauonderzoek	7
1.1	Administratieve gegevens	7
1.2	Onderzoeksoopdracht.....	9
1.2.1	Doelstelling.....	9
1.2.2	Onderzoeksvragen	9
1.2.3	Juridische context	9
1.2.4	Randvoorwaarden	9
1.2.5	Archeologische voorkennis van het terrein	10
1.3	Werkwijze en strategie	11
1.3.1	Methode	11
1.3.2	Fysisch geografische situatie	11
1.3.3	Historische context en bekende archeologie.....	11
1.3.4	Archeologische indicatoren	11
1.3.5	Verstoringshistoriek.....	12
1.3.6	Introductie tot het projectgebied.....	13
1.3.6.1	Ruimtelijke situering.....	13
1.3.6.2	Geplande werken.....	14
1.4	Assessmentrapport.....	19
1.4.1	Fysisch geografische en geologische situatie	20
1.4.1.1	Landschappelijke situering	20
1.4.1.2	Tertiaire lithostratigrafie	23
1.4.1.3	Quartaire lithostratigrafie	24
1.4.1.4	Bodemvormingsprocessen	25
1.4.2	Historische en archeologische voorkennis.....	26
1.4.2.1	Overzicht van de gekende archeologische waarden	26
1.4.2.2	Historische context en bekende archeologische vindplaatsen	30
1.4.2.3	Archeologische indicatoren en cartografische bronnen	36
1.4.2.4	Huidige gebruik en verstoringen.....	41
1.5	Synthese	44
2	Bibliografie.....	46

FIGURENLIJST

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).....	8
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt). 8	
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).....	13
Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).....	14
Figuur 5: Geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).....	15
Figuur 6: Zone nieuwbouw weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).....	16
Figuur 7: Doorsnede geplande werken (bron: opdrachtgever).	17
Figuur 8: Inplantingsplan gelijkvloers (bron: opdrachtgever). <i>De mezzanine en berging op het plan worden gerealiseerd binnen de contour van de nieuwbouw. Dit is ook te zien op de doorsnede.</i>	17
Figuur 9: Inplantingsplan niveau -1 (bron: opdrachtgever).....	18
Figuur 10: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).	20
Figuur 11: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).	21
Figuur 12: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	21
Figuur 13: Hoogteverloop, ZW-NO (Bron: Geopunt).....	22
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	23
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	24
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).....	25
Figuur 17: Doorsnede van de Uysterse Veste (Bron: Van Bellingen, S., Dewilde, M & Mus, O., 1993)	27
Figuur 18: Vulling van de Uysterse Veste (Bron: Van Bellingen, S., Dewilde, M & Mus, O., 1993)	27
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).....	29
Figuur 20: Microtopografische kaart met aanduiding van het alluvium, het projectgebied situeert zich buiten de contour van de kaart (Termote, 1990, fig.2).	30

Figuur 21: Ieper tijdens de 11e en 12e eeuw (MUS, 1998, fig. 2). Het plangebied situeert zich ten noordoosten van deze uitsnede.	31
Figuur 22: Ieper in de 13e eeuw (MUS, 2010, 41).	33
Figuur 23: De stadsontwikkeling van Ieper in de 11de-13de eeuw (DEWILDE 2015, 6). Legende: 1. Ieperlee; 2. Vallei van de Ieperlee, aangeplempt in 13A; 3. Sint-Maartensmotte en neerhof, 11B; 4. Omwalling van de Sint-Martinus en Sint-Pietersparochie (11de-12de eeuw). Het plangebied situeert zich buiten de stadskern.	34
Figuur 24: Ieper en buitenwijken tijdens de 13e eeuw (MUS, 1998, figuur 4).	35
Figuur 25: Projectgebied weergegeven op het plan van Guillaume Du Thielt.	37
Figuur 26: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).	38
Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).	38
Figuur 28: Projectgebied weergegeven op de Vandermaelenkaart, 1846-1854 (Bron: Geopunt).	39
Figuur 29: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).	39
Figuur 30: Soldaten van de Australische 4 ^e Divisie op een duckboard track doorheen Chateau Wood, nabij 't Hooge aan de Ieperboog, 29 oktober 1917 (Bron: Australian War Memorial ID Number: E01220)	40
Figuur 31: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).	41
Figuur 32: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).	42
Figuur 33: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).	42
Figuur 34: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).	43
Figuur 35: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).	43

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.....	7
---	---

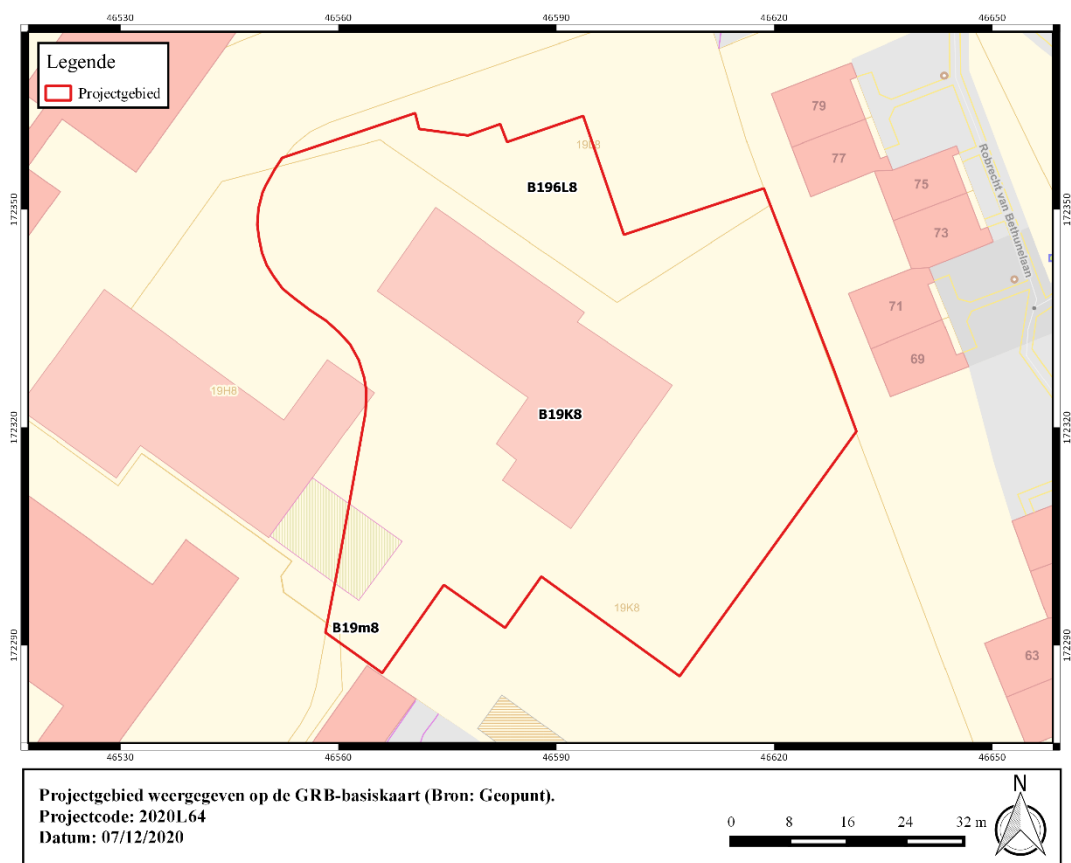
1 Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Administratieve gegevens

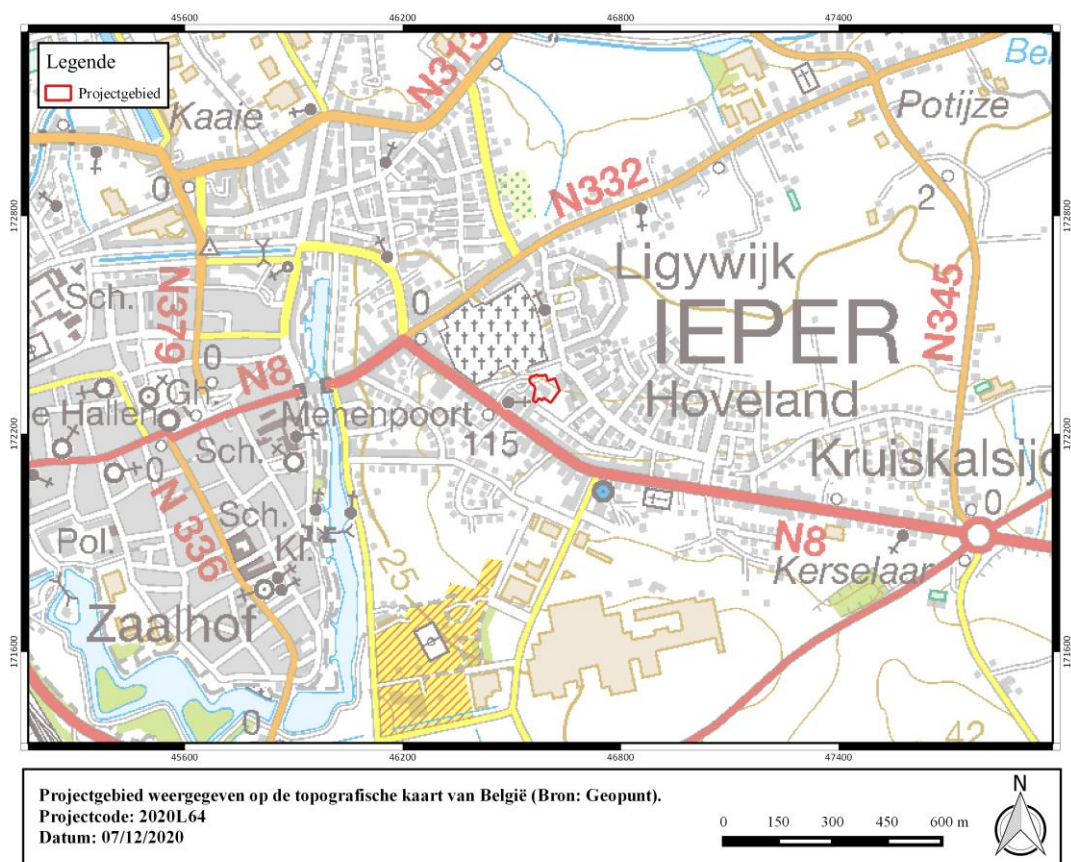
Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Ieper
	Deelgemeente	/
	Postcode	8900
	Adres	Meenseweg 31 8900 Ieper
	Toponiem	Sint-Jozefschool
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 46517 Y _{min} = 172276 X _{max} = 46658 Y _{max} = 172374
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Ieper, Afdeling 2, Sectie B, nr's: 19m8; 19k8, 19l8 Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Wouter Van Goidsenhoven (erkend archeoloog) Aaron Willaert (historicus)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	Jan Decorte (CO 7) Birger Stichelbaut (UGent)	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).

1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Doelstelling

Het archeologisch vooronderzoek betracht altijd eerst door raadpleging van gekende en ontsloten informatiebronnen tijdens een bureauonderzoek eventueel aanwezig archeologisch erfgoed binnen het onderzoeksgebied te inventariseren, waarderen en veiligstellen.

1.2.2 Onderzoeksvragen

Voor het bureauonderzoek zijn volgende onderzoeksvragen te formuleren:

- Hoe is de aardkundige opbouw van het onderzoeksgebied?
- Welke processen van bodemvorming zijn bekend?
- Welke geomorfologische processen zijn te bekend?
- Welke aardkundige eenheden zijn archeologisch relevant en wat is hun diepteligging?
- Zijn er archeologische resten bekend binnen de grenzen van het plangebied?
- Welke is de aard en ouderdom van bekende archeologische resten?
- Welke is de conserveringsgraad en gaafheid van bekende archeologische resten?
- Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventueel aanwezige archeologische resten?

1.2.3 Juridische context

Het onderzoeksterrein situeert zich volgens het gewestplan in een zone bestemd als woongebied. Het plangebied is gelegen binnen de vastgestelde archeologische zone van de historische stadskern van Ieper. Het onderzoeksterrein situeert zich noch binnen een archeologische site, noch binnen een zone waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 300 m² of meer bedraagt.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt ca. 4209 m², vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.2.4 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

Een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem is momenteel onmogelijk voorafgaand aan het aanvragen van de stedenbouwkundige vergunning. Het plangebied is op heden nog bebouwd. Deze bebouwing dient eerst verwijderd te worden conform de sloopvoorwaarden opgenomen in het Programma van Maatregelen.

Daarom wordt geadviseerd voor de uitzonderingsprocedure waarbij een nota wordt aangeleverd op basis van een bureauonderzoek. In dit bureauonderzoek wordt nagegaan of er op het projectgebied een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem noodzakelijk is en of (gedeeltelijke) vrijgave mogelijk is.

1.2.5 Archeologische voorkennis van het terrein

Binnen de grenzen van projectgebied Sint-Jozef Ieper werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.

In de omgeving zijn wel enkele archeologische vindplaatsen gekend (cfr. infra).

1.3 Werkwijze en strategie

1.3.1 Methode

In de praktijk resulteert het bureauonderzoek in een inschatting van het archeologisch potentieel van een onderzoeksgebied. Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en verstoringshistoriek.

Pas na de vaststelling van het archeologisch potentieel kunnen onderbouwde inschattingen worden gemaakt over de planeffecten op eventueel archeologisch erfgoed.

1.3.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen.

De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad en gaafheid van het archeologische erfgoed.

Volgende informatiebronnen werden geconsulteerd t.b.v. een eerste aardkundige analyse:

- Tertiair en Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Toelichting bij de Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart van Vlaanderen
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen
- Bodemerosie kaart

1.3.3 Historische context en bekende archeologie

Beschikbare historische en toponymische kennis over woonplaatsen (buurtschap, gehucht, dorp, stad) in en nabij het onderzoeksgebied kan een zinvol kader bieden om de betekenis van bekende archeologische vindplaatsen te evalueren.

Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het onderzoeksgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed¹ geraadpleegd en is lokaal geïnformeerd naar recent onderzoek.

1.3.4 Archeologische indicatoren

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische, iconografische data en fotocollecties. Ze vormen fysiek aanwijsbare

¹ <https://cai.onroerenderfgoed.be/>

fenomenen die een aanwijzing kunnen zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van archeologische sites.

Archeologische indicatoren zijn gezocht in de Centrale Archeologische Inventaris van het Agentschap Onroerend Erfgoed en in ontsloten cartografische bronnen.

1.3.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van het onderzoeksgebied bepaalt in belangrijke mate de te verwachten gaafheid en bewaringsgraad van eventueel aanwezig archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, beschikbare plannen van (verdwenen) constructies, verslagen van bodemonderzoeken en saneringen of informatie over delfstoffenwinning relevante informatie bieden.

Aanvullende informatie over recent historisch landgebruik is afkomstig van geraadpleegde luchtopnames vanaf 1971.²

² <http://www.geopunt.be/>

1.3.6 Introductie tot het projectgebied

1.3.6.1 Ruimtelijke situering

Het plangebied is gelegen in Ieper, in de provincie West-Vlaanderen. Het terrein maakt deel uit van het Sint-Jozefsinstituut dat bestaat uit een bejaardentehuis met bijhorende school. Het instituut grenst ten zuiden aan de Meenseweg en sluit ten oosten aan bij de Robrecht Van Bethunelaan. De stadskern van Ieper (Gorte Markt) situeert zich ruim 1 km ten westen.

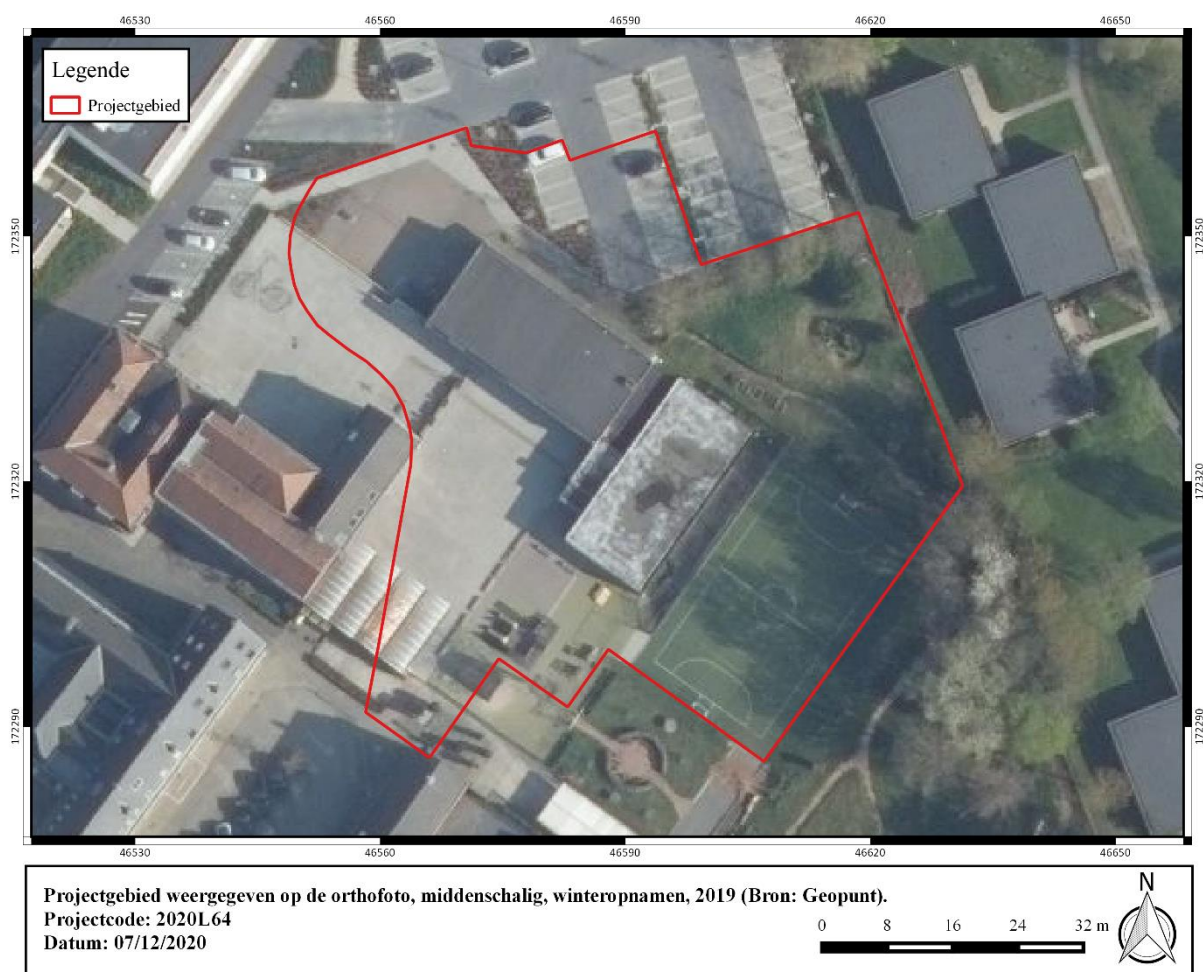
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

1.3.6.2 Geplande werken

1.3.6.2.1 Bestaande toestand

De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt ca. 4209 m². Op heden is ca. 710 m² van het terrein bebouwd. Het gebouw binnen de projectgrenzen betreft een school. Bijkomend is ca. 2000 m² van het terrein verhard en in gebruik als speelplaats en parkeergelegenheid. In het zuidelijk terreindeel situeert zich een fietsenstalling. Langsheen de oostzijde van het gebouw is recent een voetbalplein ingericht. Het noordoostelijk terreindeel is in gebruik als groenzone.

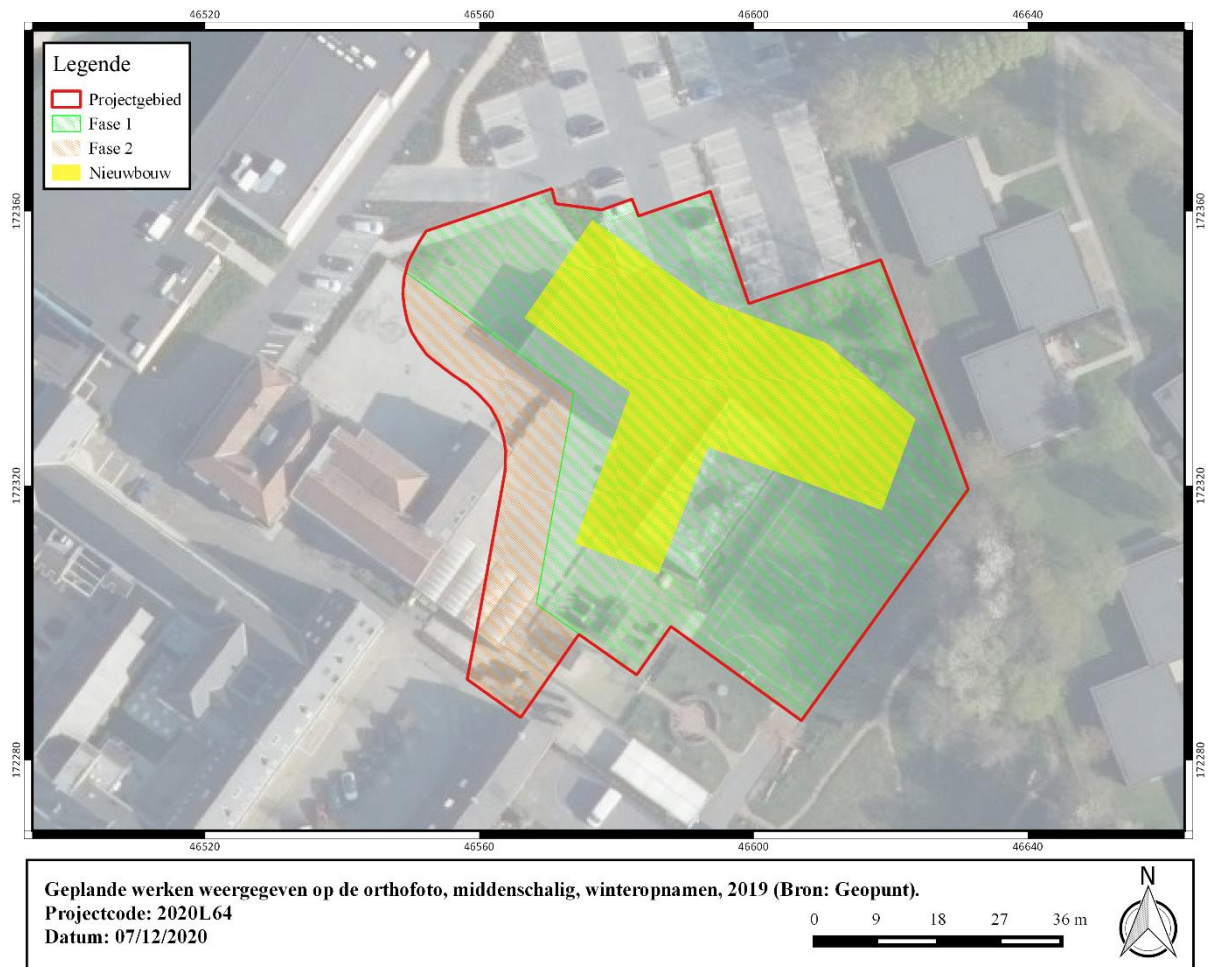
Het bestaande gebouw heeft een half-ondergronds niveau. Het niveau 0 van het bestaande gebouw is gelegen op een hoogte van ca. 31.5 m TAW, wat 1,5 meter hoger is dan het maaiveldniveau in het zuidelijk deel van het plangebied. Het niveau -1 van het bestaande gebouw is gelegen op een nulpas van ca. 28.99 m TAW, wat overeenkomt met de maaiveldhoogte van het noordelijk deel van het plangebied (inclusief funderingen reikt de uitgraving wel tot ca. 28.5 m TAW). Gelet op de natuurlijke helling van het terrein is er voor de realisatie van het gebouw dus een uitgraving gebeurd van ca. 50 cm-mv ter hoogte van het noordelijk deel van het gebouw, tot ca. 1,5 m-mv ter hoogte van het zuidelijk deel van het gebouw. Ook voor de aanleg van de omliggende speelplaats is het terrein deels in terras afgegraven. De impact van deze reliëfwijzigingen op de bodemgesteldheid is op basis van de gekende gegevens niet te achterhalen.

Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

1.3.6.2.2 Ontworpen toestand

Het huidige project betreft een enkele fase van een ruimere herontwikkeling van de site van het Sint-Jozefinstituut. De werken zullen in twee fases plaatsvinden. Fase 1 heeft een oppervlakte van ca. 3600 m², fase 2 maakt de overige 609 m² uit.

Figuur 5: Geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

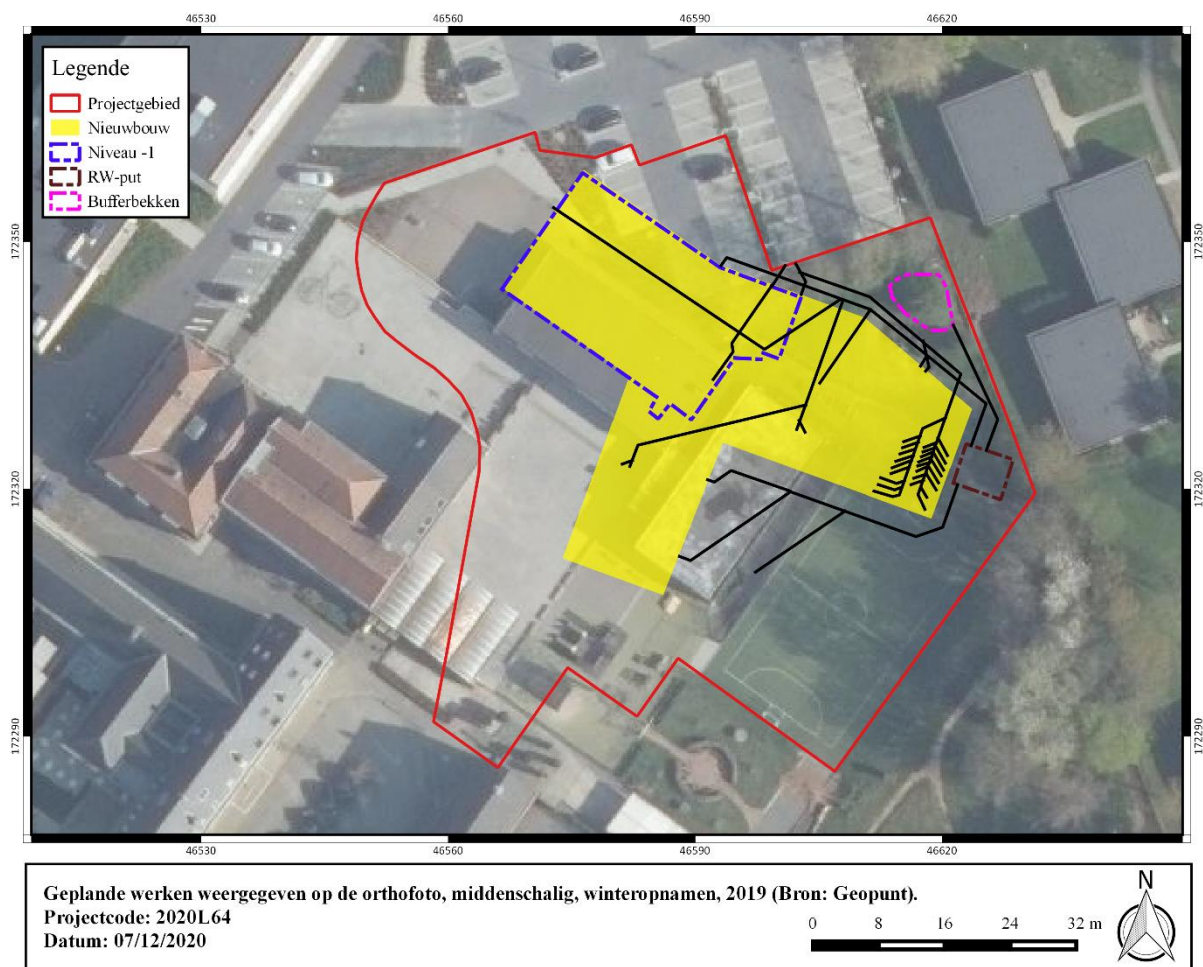

Fase 1 (ca. 3600 m²)

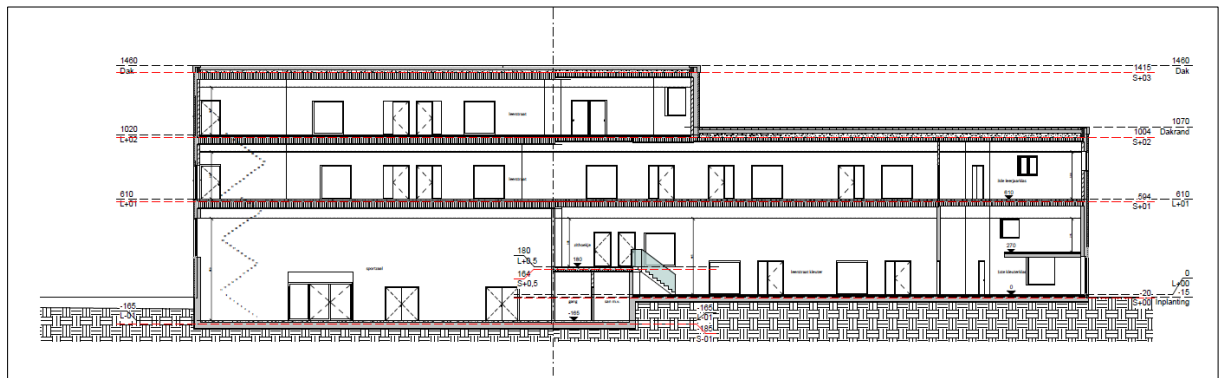
Tijdens fase 1 wordt de verharding en bebouwing binnen de contour van fase 1 (zie hierboven) uitgebroken. Nadien wordt een nieuw gebouw gerealiseerd over een oppervlakte van ca. 1323 m². Het nieuwe gebouw zal gefundeerd worden door middel van sleuffunderingen en een vloerplaat. De vloerplaat zal een dikte hebben van ca. 50 cm, voor de sleuffunderingen zal de bodemingreep nog ca. 50 cm dieper zijn.

Inclusief vloerplaat zal de uitgraving voor het gelijkvloers niveau tot ca. 31 m TAW reiken. Een deel van de nieuwbouw (het noordwestelijk deel) zal tevens een (halfverzonken) niveau -1 bevatten. Voor dit niveau -1 zal een uitgraving nodig zijn tot ca. 29.40 m TAW, en dit over een oppervlakte van ca. 525 m². De huidige hoogteligging van het plangebied ter hoogte van dit geplande niveau -1 bedraagt 29.7 – 30.5 m TAW. De uitgraving zal dus variëren van 30 cm-mv tot 110 cm-mv.

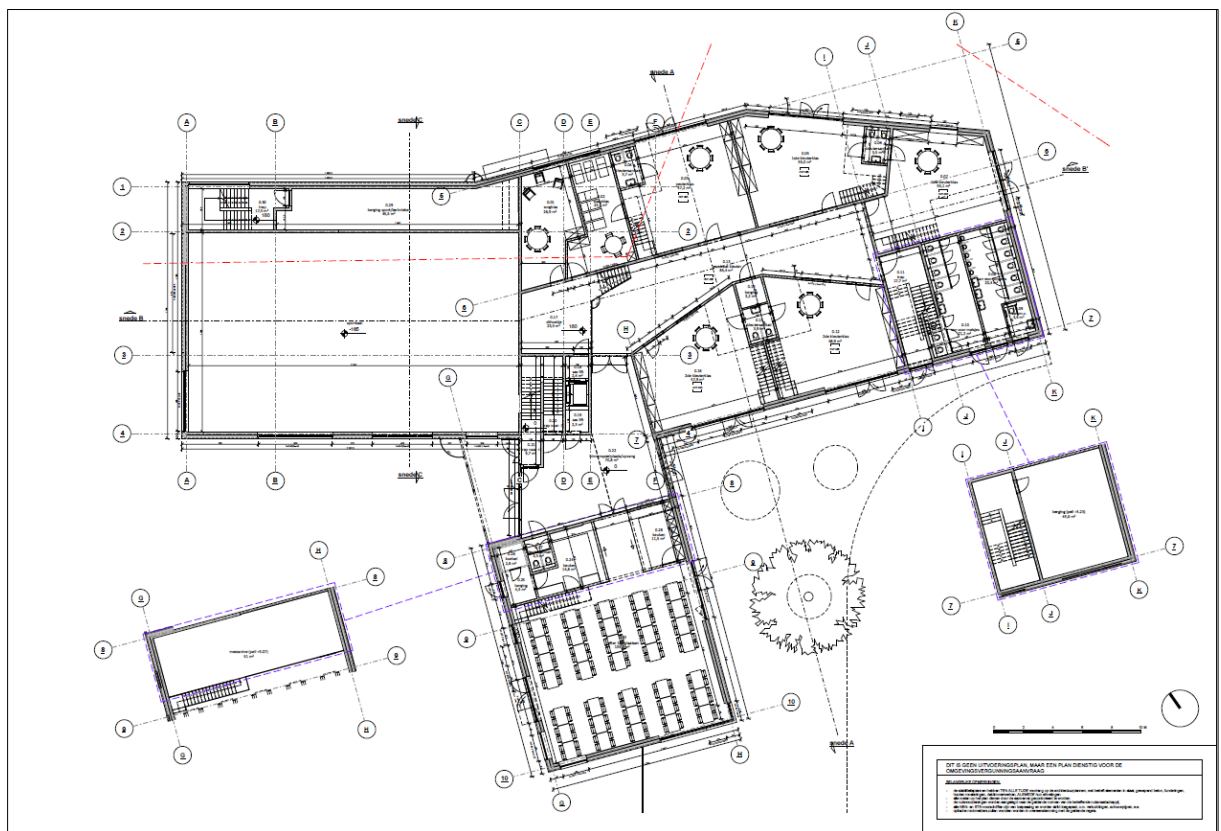
Het omliggende terrein wordt verhard en ingericht als groenzone. Voor deze buitenaanleg dient een bodemingreep gerekend te worden van ca. 50 cm-mv. Hierbij wordt het bestaande reliëf optimaal behouden. In functie van de geplande werken dient tevens nieuwe riolering aangelegd te worden die zal aansluiten op een nieuwe RW-put (ca. 30 m², 60.000 liter) en een nieuw bufferbekken (ca. 35 m²). Voor de RW-put dient een bodemingreep gerekend te worden van ca. 3 m-mv, voor het bufferbekken van ca. 1 m-mv.

Figuur 6: Zone nieuwbouw weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

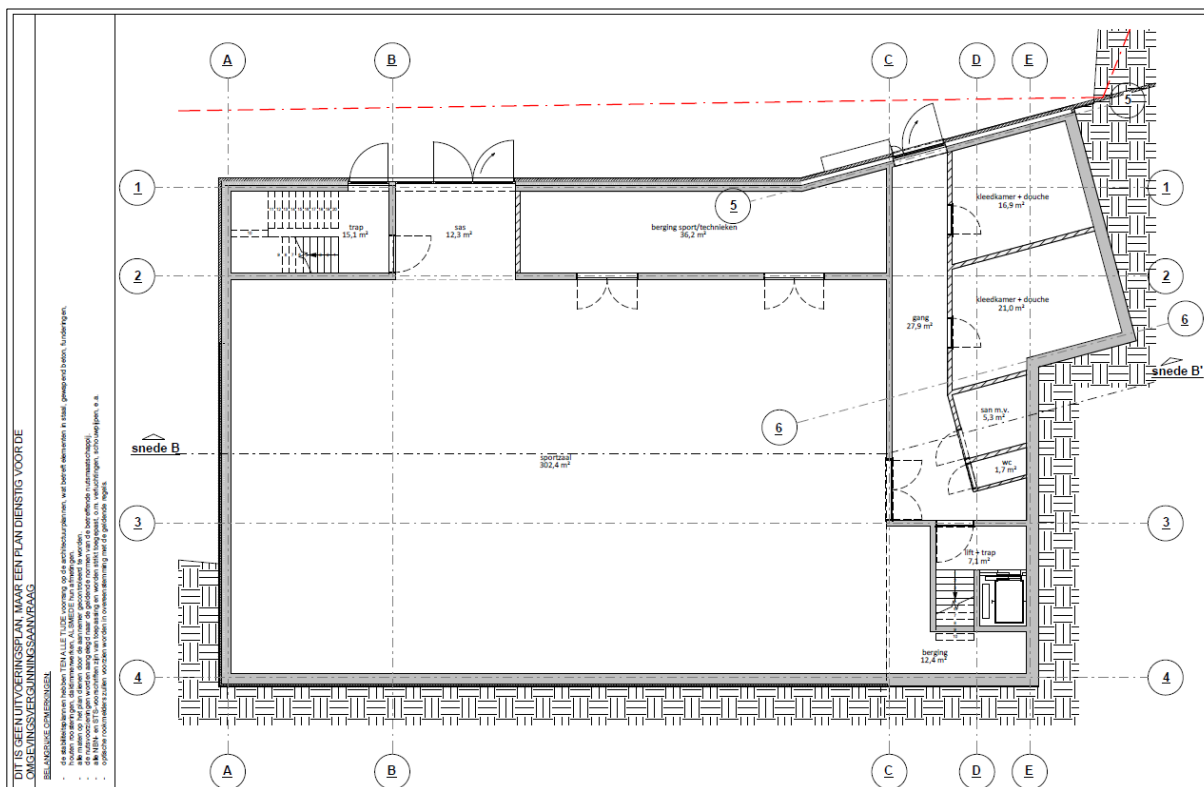

Figuur 7: Doorsnede geplande werken (bron: opdrachtgever).

Figuur 8: Inplantingsplan gelijkvloers (bron: opdrachtgever). De mezzanine en berging op het plan worden gerealiseerd binnen de contour van de nieuwbouw. Dit is ook te zien op de doorsnede.

Figuur 9: Inplantingsplan niveau -1 (bron: opdrachtgever).

Fase 2 (ca. 600 m²)

In een tweede fase wordt ook over de rest van het plangebied de verharding opnieuw aangelegd. Voor de heraanleg van deze verharding dient een bodemingreep gerekend te worden van ca. 50 cm-mv.

1.4 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

1.4.1 Fysisch geografische en geologische situatie

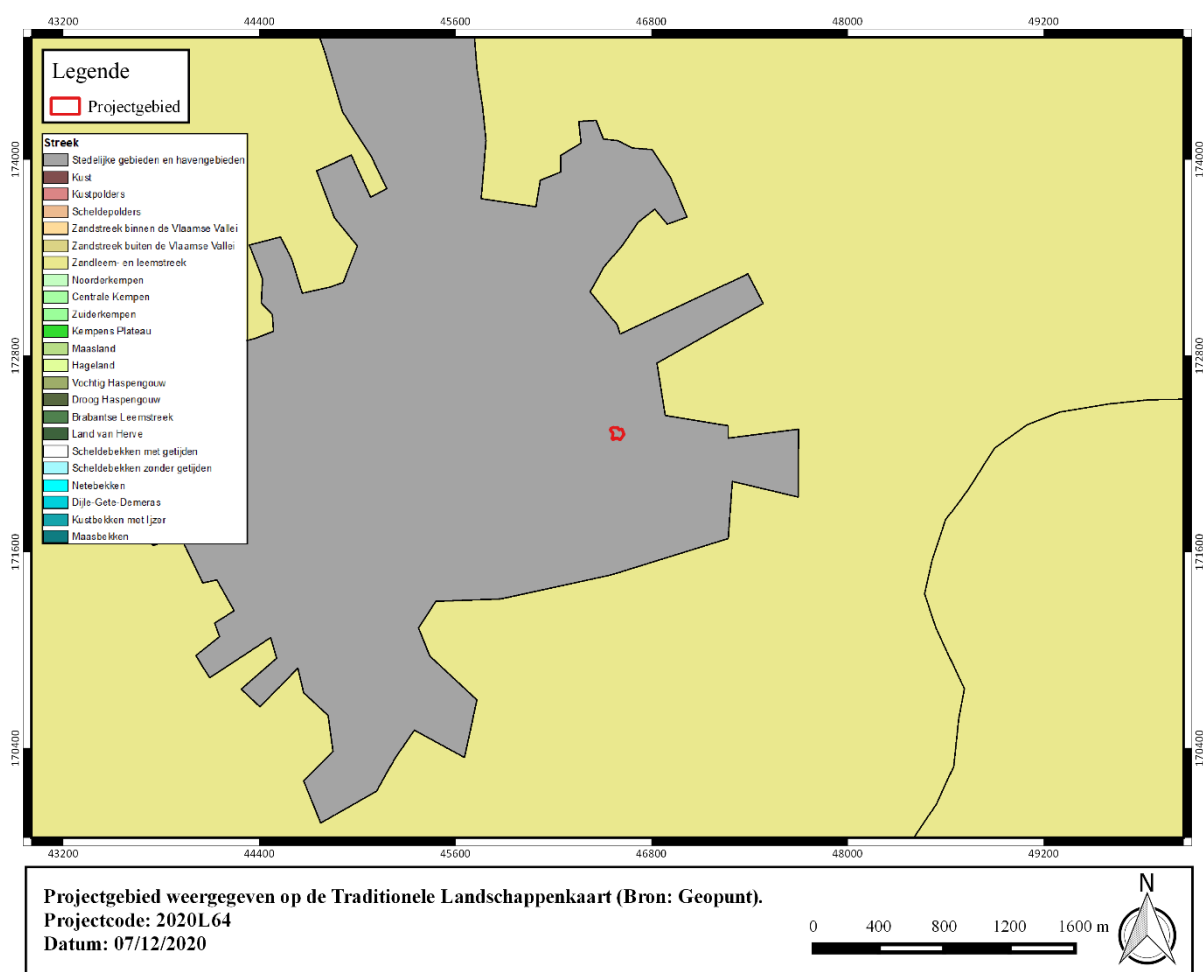
1.4.1.1 Landschappelijke situering

Het plangebied is gelegen binnen stedelijke gebieden en havengebieden.

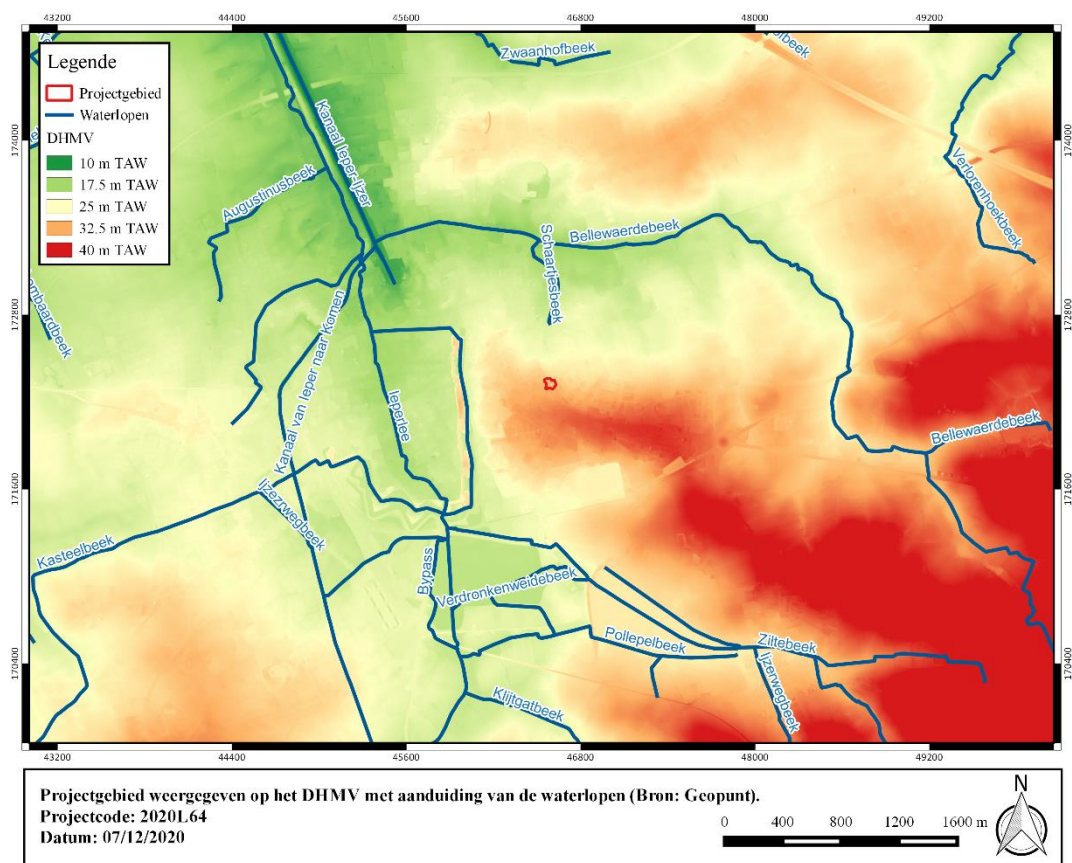
Ieper is gelegen ten noorden van de West-Vlaamse heuvels. Deze heuvelrij van de Vidaigneberg, Rodeberg, Scherpenberg en Monteborg-Kemmelberg vormt de natuurlijke waterscheidingslijn tussen het IJzerbekken in het noorden en het Liebekken in het zuiden. Het landschap ten noorden van deze heuvelrij wordt gekenmerkt door steile hellingen met zuidwest-noordoost georiënteerde beekvalleien en een overgangszone naar het laagland van Poperinge en Ieper. Ten noordoosten van Ieper is duidelijk de vallei van de Bellewaerdebeek waar te nemen. Deze loopt in het westen uit in de brede vallei van de Ieperlee, die thans deels gekanaliseerd is (kanaal Ieper-IJzer).

Het plangebied is gelegen op de noordelijke helling van een westelijke uitloper van de Midden-West-Vlaamse heuvelrug richting het alluvium van de Bellewaerdebeek en de Ieperlee. Het terrein situeert zich op een hoogte van ca. 29.0 – 32.0 m TAW en kent een sterk dalend verloop in noordoostelijke richting.

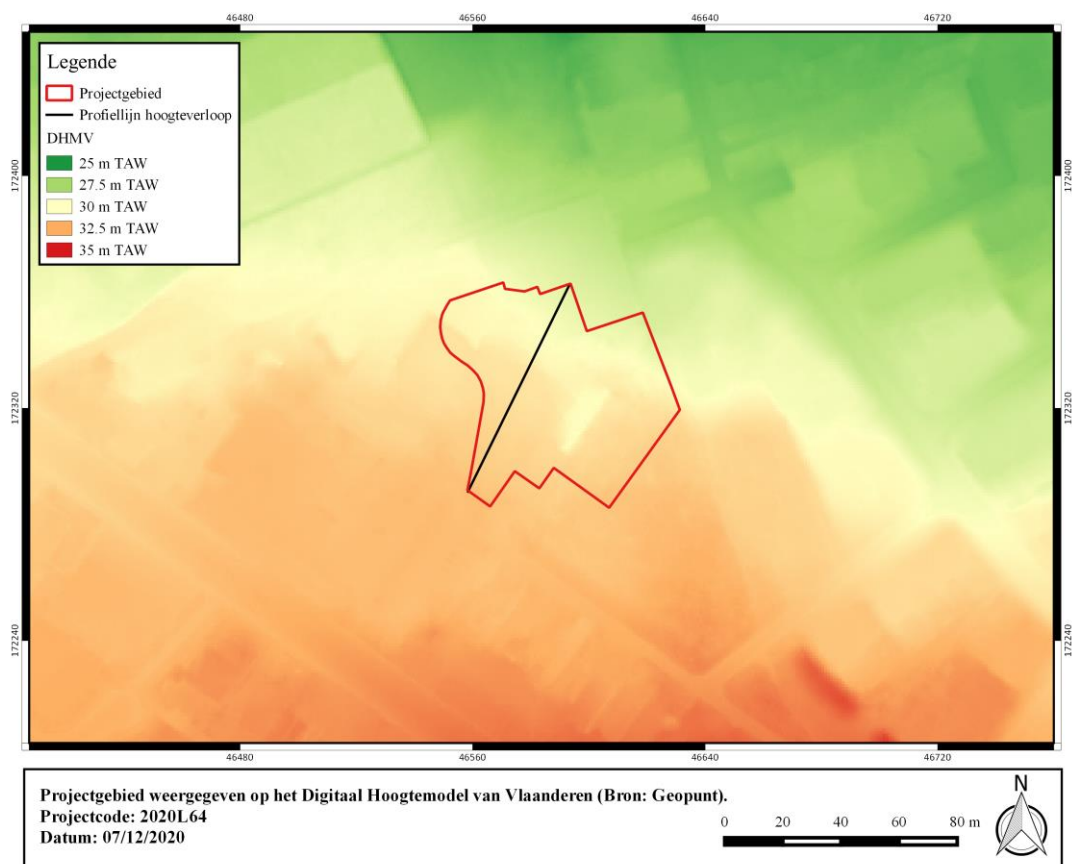
Hydrografisch is het plangebied gelegen binnen het IJzerbekken met deelbekken Ieper-Ambacht.

Figuur 10: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).

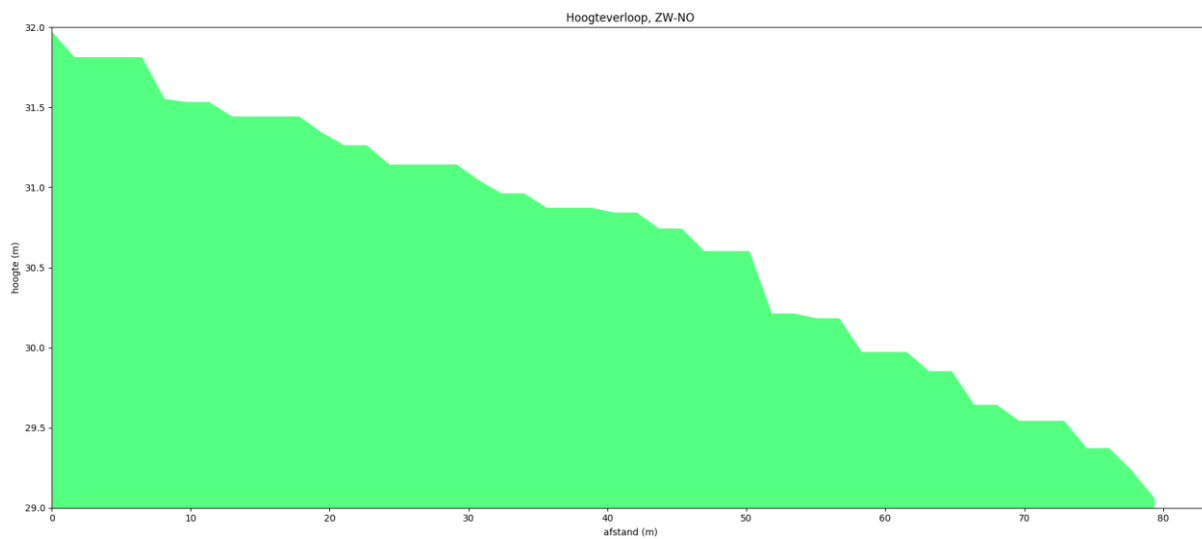

Figuur 11: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).

Figuur 12: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

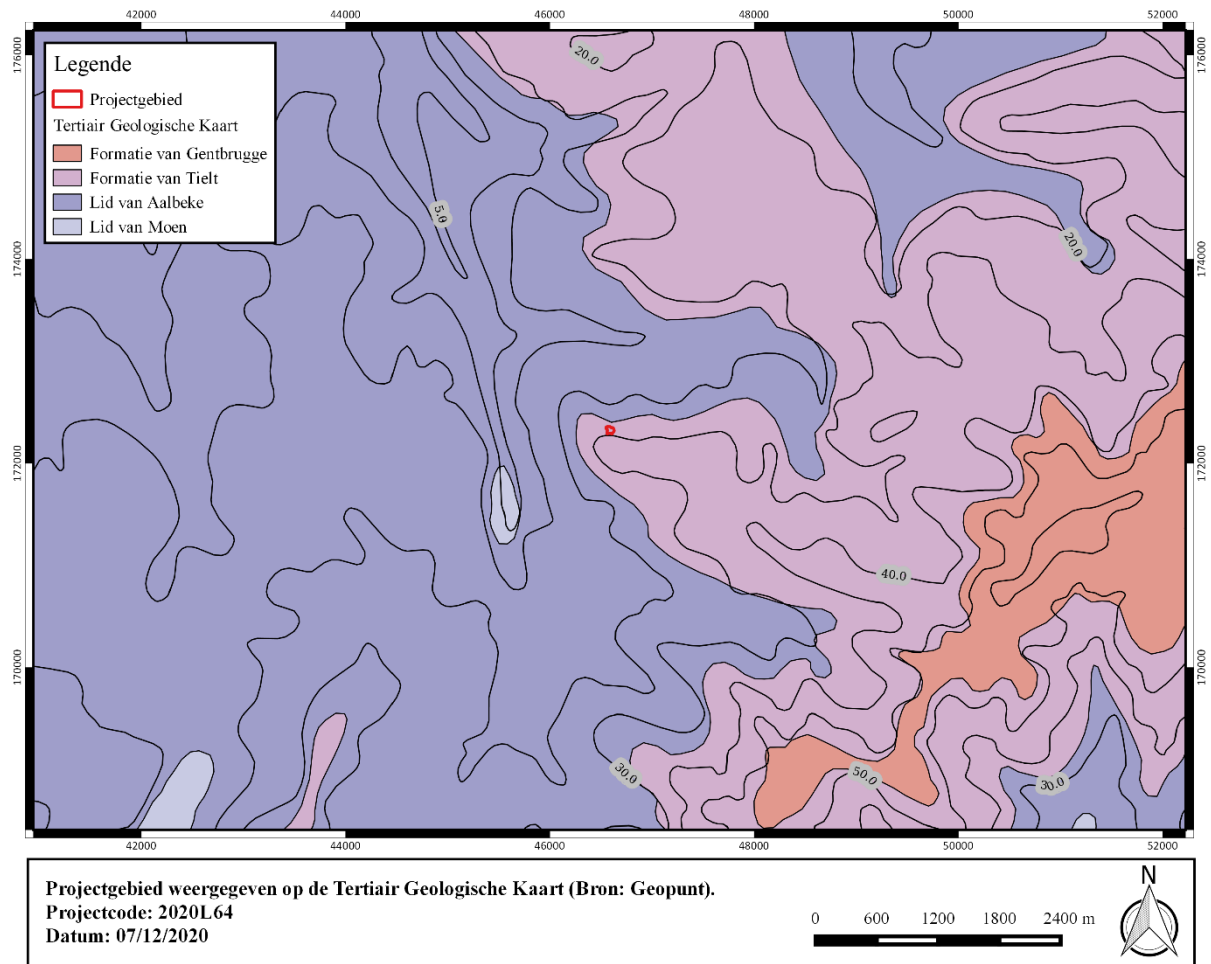

Figuur 13: Hoogteverloop, ZW-NO (Bron: Geopunt).

1.4.1.2 Tertiaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen ter hoogte van de Formatie van Tielt. Deze formatie bestaat uit ondiep marien zeer fijn zand dat naar onderen toe overgaat in een zeer-fijnzandige grove silt. Deze sedimenten werden afgezet tijdens het Ieperiaan (56,0 Ma - 47,8 Ma). De formatie wordt van boven naar onder (en van jong naar oud) onderverdeeld in het Lid van Egem en het Lid van Kortemark.

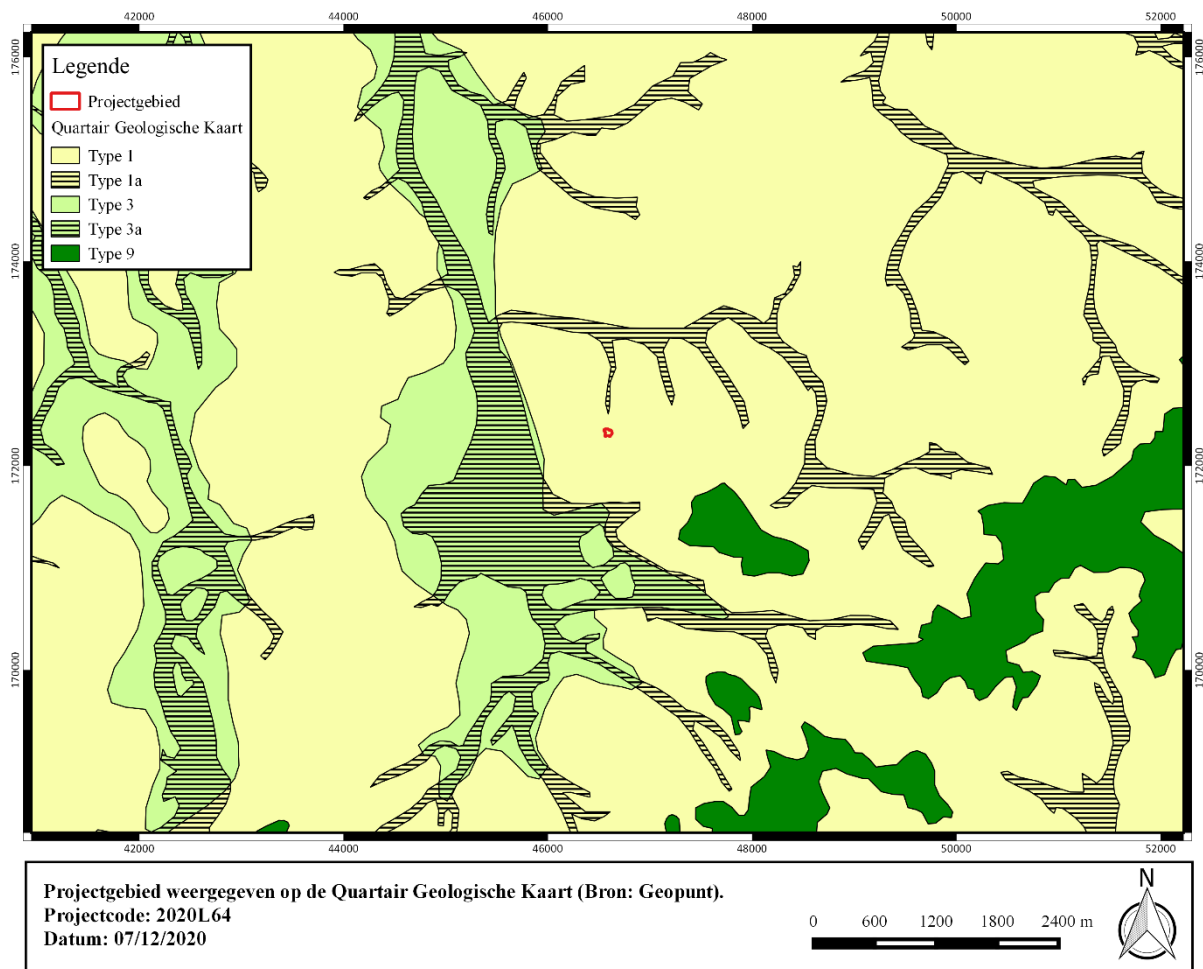

Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.1.3 Quartaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het Quartair **Type 1**. Dit type bestaat uit een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen (zand tot zandleem). Deze afzetting kan eventuele hellsingsafzettingen van het Quartair bevatten.

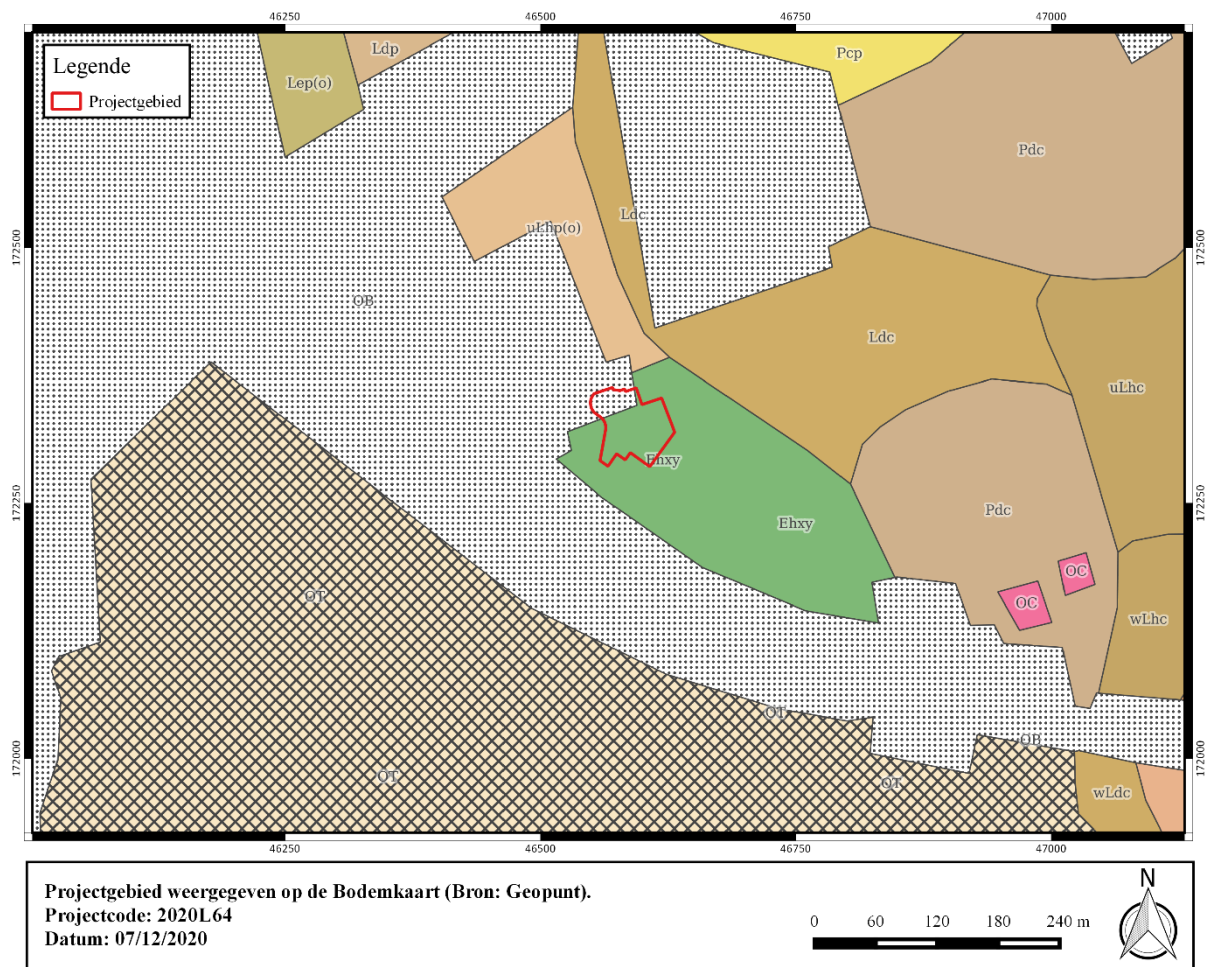
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.1.4 Bodenvormingsprocessen

De bodemkaart geeft ter hoogte van het terrein een profielloze kleibodem weer. Mogelijk kan dit in verband gebracht worden met de tweede middeleeuwse stadsomwalling die zich net ten oosten van het terrein zou bevinden (cfr.infr1.4.2.2).

Het bodemtype **OB** is een kunstmatig bodemtype waarbij de natuurlijke bodem sterk verstoord kan zijn door de aanwezige verharding of bebouwing. Hierdoor is het niet altijd mogelijk de natuurlijke bodem te herkennen.

Het bodemtype **Ehxy** is een natte, sterk gleyige kleibodem met relatief hoge ligging en onbepaalde profielontwikkeling. De sedimenten worden zwaarder of fijner in de diepte. Deze serie omvat gronden met uiteenlopende of zonder profielontwikkeling op Tertiaire klei. Lokaal is er bijmenging van niveo-eolisch materiaal, zodat de bouwvoor gewoonlijk lichter is dan de onderliggende horizonten. Lokaal zijn gerolde silexkeien aanwezig. Roestverschijnselen beginnen vanaf 20 cm diepte.

Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).

1.4.2 Historische en archeologische voorkennis

1.4.2.1 Overzicht van de gekende archeologische waarden

In de omgeving van het plangebied is reeds veelvuldig archeologisch onderzoek verricht. De meeste vindplaatsen zijn te situeren in het historisch centrum van Ieper, ten westen van het plangebied. Op meerdere plaatsen zijn sporen aangetroffen die verband houden met leven en werken in de middeleeuwse stad. Het plangebied zelf is gelegen in de buitenparochies (cfr. infr. 14.2.2). Deze buitenparochies situeerden zich buiten de vesten van 1214-1248. Ieper had zich tegen het einde van de 12e eeuw ontpopt als dé textielhoofdstad van Vlaanderen. Ook gedurende de 13e eeuw bleef die economische groei zich manifesteren in stadsuitbreiding, maar vanaf het midden van de eeuw vooral buiten het keurslijf van de omwalling, want de binnenstad bleek volgebouwd. Hierop ontstonden de buitenwijken met nieuwe parochiekerken. De parochies werden omgeven door een *Uyterste Veste*, die vermoedelijk precies ten oosten van het plangebied liep. Hieronder worden de CAI-nummers besproken die het meest relevant zijn voor het plangebied.

Gedurende de vroegmoderne periode werden ter hoogte van de voormalige buitenparochies grootschalige stadsversterkingen gerealiseerd waardoor een aanzienlijk deel van het middeleeuws bodemarchief is verstoord. Desalniettemin zijn er op bepaalde plaatsen wél sporen van de buitenparochies aan het licht gekomen. Meest tot de verbeelding sprekend is ongetwijfeld de opgravingscampagne aan de *Verdronken Weiden*. In de Verdronken Weide situeerde zich een gedeelte van de 13-14de eeuwse buitenwijk Sint-Michiels van Ieper, die na het beleg van 1383 niet meer heropgebouwd is. Het bodemarchief van deze wijk, die vooral werd bewoond door textielarbeiders, bleek ongemeen goed bewaard. Voor een stuk kon zelfs de ontwikkeling van de wijk gevolgd worden. Daarnaast kon ook de evolutie in de bouwmethodes –van houtbouw naar vakwerkbouw- duidelijk aangetoond worden (CAI ID 75955).

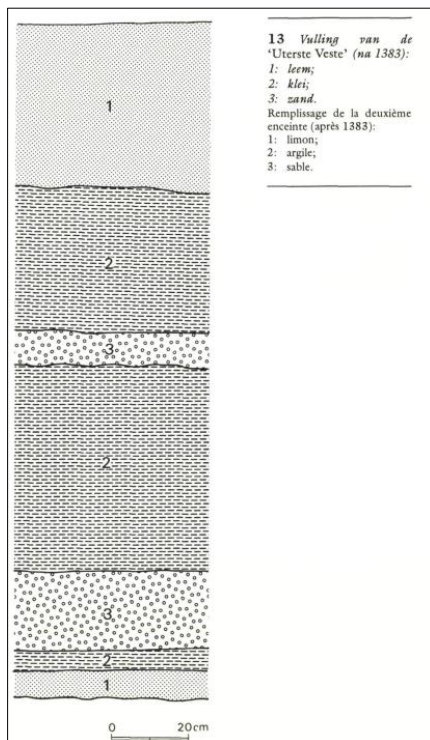
Bij dit onderzoek werd ook de Uyterste Veste zelf aangesneden. De opgravingen hebben aangetoond dat deze stadsomwalling uit een enkelvoudige gracht met trogvormig profiel bestond die ca. 18 m breed en 1,75 m diep was. Op één plaats werd een volledige doorsnede door de stadsgracht gemaakt. De grachtvulling, met een bewaarde dikte van 1,75 m, bestaat uit een afwisseling van kleiige, lemige en zandige lagen. Klei vertegenwoordigt iets meer dan de helft van het geobserveerde volume. Roestvlekken zijn aanwezig tot op 50 cm diepte. Bij de kleilagen neemt van onder naar boven in het profiel de hoeveelheid organisch materiaal toe. De bovenste kleilagen zijn immers zwart, de onderste grijsgroen van kleur. Deze toename van organisch materiaal is een gevolg van één verhoogde plantengroei naarmate de gracht ondieper wordt ten gevolge van de geleidelijke dichtslibbing.

Merkwaardig zijn de twee zandpakketten die zich in de stratigrafie bevinden. Deze komen enkel voor aan de stadszijde en wiggen uit naar het centrum van de gracht. Zij vormen een indirect argument om aan de stadszijde het bestaan van een wallichaam te veronderstellen. Ten eerste wijst de asymmetrische positie van de zandlagen in de grachtvulling op een inspoelen vanuit één richting. Ten tweede kan dit zand, door zijn normale positie in de geologische stratigrafie van het site, enkel midden in de kleiige opvullingspakketten belanden als het op één of andere manier wordt omhoog gebracht. Een opgeworpen wal ligt dan als verklaring voor de hand. Mogelijk kan deze aangetroffen worden binnen de projectgrenzen. Het wallichaam zelf kon archeologisch niet vastgesteld worden door de aan de opgravingen voorafgaande grootschalige nivelleringswerken van het terrein. De textuur van de grachtvulling, onderaan hoofdzakelijk zware bezinkingsklei, wijst op een milieu met weinig energie m.a.w. met stilstaand of heel zwak

stromend water. Bij de kleiige grachtvulling springt de afwezigheid van afval in het oog. Deze stadsgracht werd zeker niet gebruikt als stortzone.³

Figuur 17: Doorsnede van de Uysterse Veste (Bron: Van Bellingen, S., Dewilde, M & Mus, O., 1993)

Figuur 18: Vulling van de Uysterse Veste (Bron: Van Bellingen, S., Dewilde, M & Mus, O., 1993)

De Uysterse werd eveneens aangetroffen bij een onderzoek aan de Augustijnenstraat door Ruben Willaert NV (CAI ID 219903).⁴ Enkel de buitenzijde van de gracht kon onderzocht worden. Er werden geen sporen van een eventueel wallichaam, noch palissade aangetroffen. Archeobotanisch onderzoek en pollenanalyse wees uit dat het landschap buiten de gracht open

³ Van Bellingen, S., Dewilde, M & Mus, O., 1993: pp.269-270.

⁴ Verdegem S. & Van Goidsenhoven W. 2017.

was met weiden en akkers waarop vooral graan geteeld werd. Langs de oevers bevonden zich struwelen terwijl aanwijzingen van groententeelt doen vermoeden dat er zich moestuinen binnen de vesting bevonden.

Ook buiten de voormalige Uytterste Veste is recent archeologisch onderzoek verricht. Amper 300 meter ten noordoosten van het projectgebied is in 2013 een mechanische prospectie uitgevoerd. (CAI ID 207080).⁵ Bij dit onderzoek werden enkele kuilen met Romeins aardewerk gelokaliseerd. De vruchtbare hoger gelegen zandleemgronden moeten effectief een aantrekkingskracht uitgeoefend hebben op vroege landbouwers in de regio. De aangetroffen kuilen zijn vermoedelijk afkomstig van zand-leemontginningen gelieerd aan een nabij gelegen nederzetting. Bij het archeologisch onderzoek zijn tevens sporen van veldovens voor baksteenproductie gelokaliseerd.

Binnen de onderzoeksgrenzen werden ook structuren aangetroffen die in verband te brengen zijn met WO I. Het onderzoeksgebied lag immers in het hinterland van de frontlinie. In 1917-1918 werd hier 'Sapper Camp' aangelegd, tijdens de 4e slag bij Ieper werd eveneens een loopgravenstelsel aangelegd. Bij het proefsleuvenonderzoek werden loopgraaffragmenten, bomkraters, muurresten, afvalmateriaal en een grafkuil aangetroffen (met resten van 5 militairen). Vooral gedurende de 4^e slag bij Ieper kwam de stad dichtbij de frontzone te liggen en werd er op talrijke plaatsen militaire infrastructuur aangelegd (loopgraven, geschutsopstellingen, bunkers, smalsporen, barakken, etc.). Ook bij een opgraving aan de Meenseweg (CAI ID 159894)⁶ zijn sporen uit WO I aan het licht gekomen. Naast 67 bomkraters werden ook de restanten van een loopgraaf met fire-bay aangesneden: de houten resten zijn geïnterpreteerd als delen van een A-frame; golfplaten schraagden waarschijnlijk oorspronkelijk de wanden van de loopgraaf. Geassocieerde vondsten waren projectielen en geweermunitie. Nog iets meer ten zuiden aan de Zuiderring werd een klein depot van acht 18-ponders gelokaliseerd alsook de resten van 2 Britse soldaten. Bij het onderzoek werden tevens aan aantal objecten gerecupereerd die met WO I in verband te brengen zijn, zijnde veldflessen, gamellen, glasflessen, etc. (CAI ID 151222).⁷ Ook maakt de CAI melding van de aanwezigheid van een ruim aantal dug-outs ten oosten van Ieper. Op basis van de beschikbare gegevens blijkt duidelijk dat er binnen de projectgrenzen een hoge verwachting is voor het aantreffen van WO I-gerelateerde sporen. Om eventueel aanwezige sporen via luchtfoto's te lokaliseren werd contact opgenomen met Dr. Birger Stichelbaut.⁸ Met uitzondering van een pad en een reeks granaattrechters waren er geen zichtbare sporen op de beschikbare luchtfoto's, er werd dan ook afgezien van de opmaak van een uitgebreide luchtfotografische studie. Wel dient opgemerkt te worden dat dit de aanwezigheid van WO I-gerelateerde sporen binnen de projectgrenzen geenszins uitsluit.

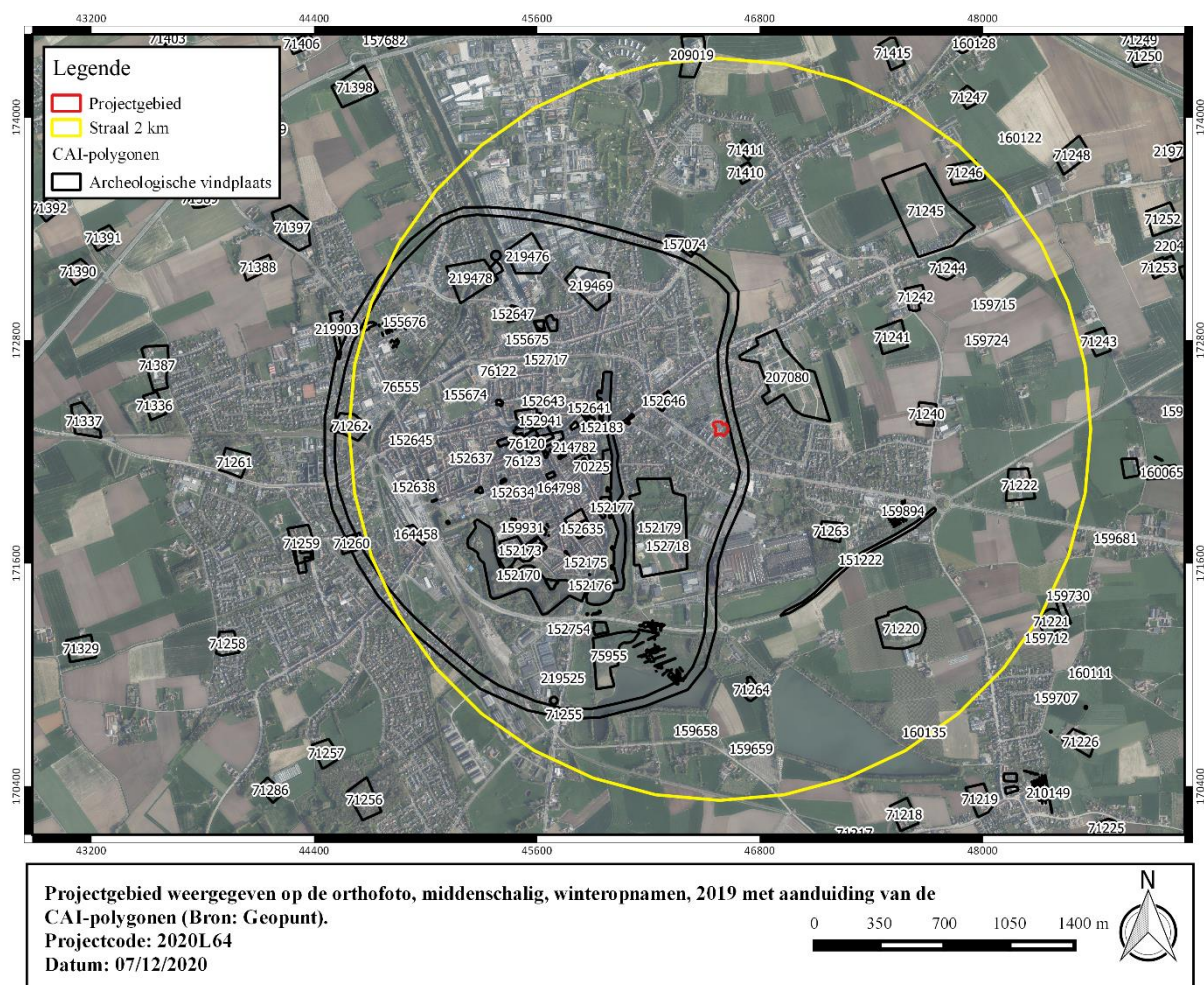
⁵ De Smaele B., Coenaerts J., Pype P. 2013.

⁶ Demey D. 2011.

⁷ s.n., Activiteiten van De Diggers - Voorjaar 2001: prospectie van de Ieperse Zuiderring,

⁸ Contact op 07/12/2020

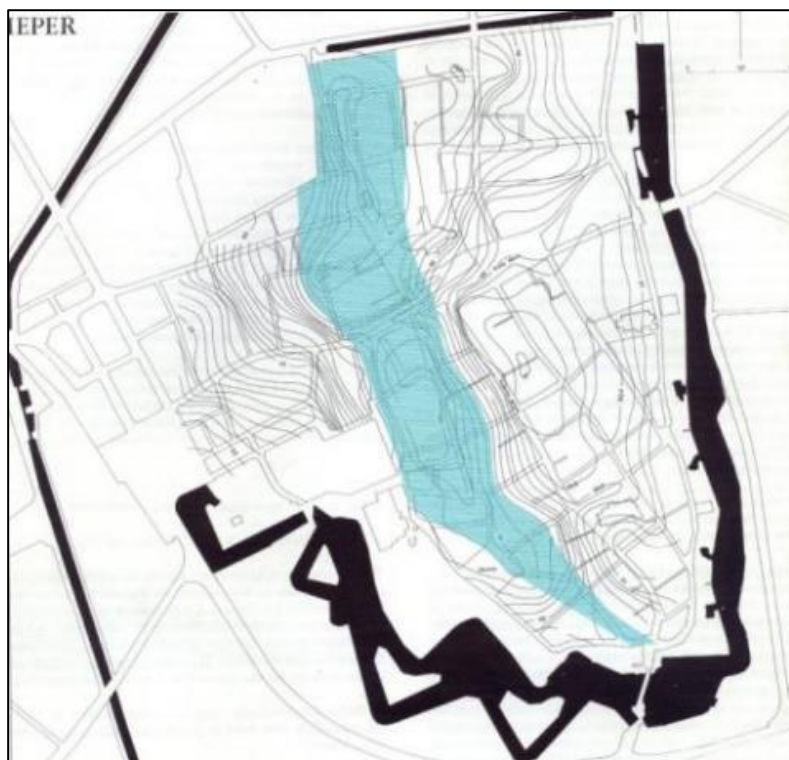

Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

1.4.2.2 Historische context en bekende archeologische vindplaatsen

In 1988-1989 voerde toenmalig stadsarcheoloog Johan Termote een systematisch historisch-geografisch en -topografisch onderzoek van de binnenstad Ieper uit. Gegevens uit historische, iconografische, bouwhistorische en geofysische onderzoeken werden samengebracht en aangevuld met microtopografische gegevens en boorgegevens. Dit onderzoek leverde heel wat nieuwe gegevens op m.b.t. de ruimtelijke ontwikkeling van de binnenstad.

Figuur 20: Microtopografische kaart met aanduiding van het alluvium, het projectgebied situeert zich buiten de contour van de kaart (Termote, 1990, fig.2).

De stad Ieper ontstond op de rechteroever van de rivier de Iepere, die ontspringt op de Lindenhoek ten zuiden van de Kemmelberg⁹. De vallei waarin de Iepere stroomde was aanvankelijk vrij nauw, maar ter hoogte van het Zaalhofplein en de huidige markt werd de vallei breder.¹⁰ Aan de oostzijde van deze vallei kwam een vlakke zandleemrug voor; vermoedelijk moet de vroegste bewoning hier gesitueerd worden.

De oudste vermelding van de *Villa Yprensis* gaat terug tot 1066, maar er zijn aanwijzingen dat de nederzetting teruggaat op een Karolingische *fiscus*¹¹. De kern van de *villa*, de *curtis*, lag in de bocht van de Iepere, nabij de kruising van de Elverdingestraat en de Lange- en Korte Meersstraat. De lokalisatie van de gracht rond de *curtis* en het aanpalende neerhof kon aan de hand van boringen vrij nauwkeurig bepaald worden. Vermoedelijk gaat de grafelijke motte, ten noorden van de markt, terug tot deze *curtis*.

⁹ CORNILLIE 1950, 19.

¹⁰ TERMOTE 1990, 68.

¹¹ TERMOTE 1990, 68.

1. Curtis: centrum van de bedrijvigheid van de villa
2. Neerhof met de Sint-Maartenskerk
3. Sceudelgracht
4. Semi-circulair domein, omgeven door een gracht
5. Semi-circulaire *portus* rond de Sint-Pieterskerk
6. Sint-Jacobskerk
7. Het Zaalhof
8. Neerhof van het Zaalhof
9. Grafelijke motte

Figuur 21: Ieper tijdens de 11e en 12e eeuw (MUS, 1998, fig. 2). Het plangebied situeert zich ten noordoosten van deze uitsnede.

In de tweede helft van de 11de eeuw bestaan twee duidelijke kernen: de grafelijke *villa* met als kern de motteversterking en de Sint-Maartenskerk en daarnaast de *portus* (handelsnederzetting) gesitueerd rond de Sint-Pieterskerk. De handelsnederzetting ontwikkelde zich in de loop van de 10de eeuw en is reeds in 1127 verdedigd door een gracht. O. Mus beschrijft de interne structuur van de *portus*, waarvan de oppervlakte ca. 7 ha bedroeg¹². De handelsnederzetting was toegankelijk via 2 poorten: de Noordpoort (in de Rijselstraat ter hoogte van de Kliniek der Zwartzusters) en de Zuidpoort (in de Rijselstraat nabij de Beurzestraat). Ten westen van de Sint-Pieterskerk liep ter hoogte van de huidige Rijselsestraat, op de rand van de hoge zandleemrug, een noord-zuidverbinding die de handelsnederzetting in 2 zones verdeelde. In het westen situeerden zich de commerciële en de bestuurlijke elementen. Het gaat om het marktplein en quasi recht tegenover de kerk de molen, de kraan en het vleeshuis. Nabij de Ieperlee stonden de pakhuizen met een aanlegplaats voor kleine schepen aan het einde van de Tegelstraat.

De opgave van de grafelijke versterking ten voordele van het nieuwe handelscentrum leidt tot een conflict, dat uiteindelijk in het nadeel van de Sint-Pieters *portus* beslecht wordt¹³. Aan de westzijde van de Iepere, in de onmiddellijke nabijheid van de Sint-Pieters *portus*, wordt een nieuwe grafelijke versterking opgericht. Deze vormt de kern van het latere Zaalhof.

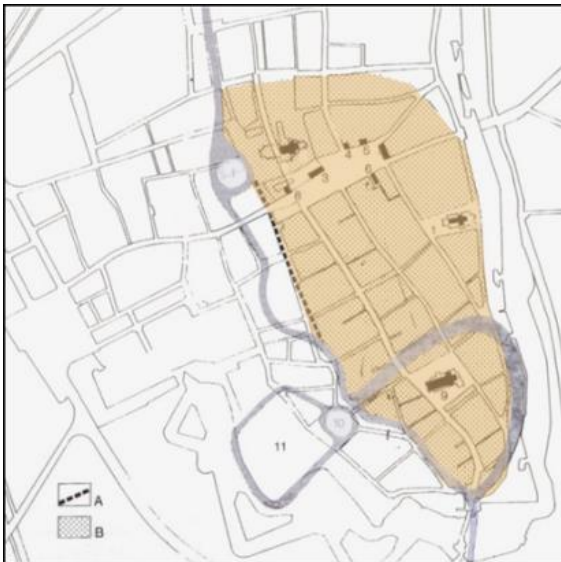
Tussen 1128 en 1324 breidt de stad Ieper zich sterk uit: de grote bloei van de lakenindustrie leidde tot een aanzienlijke bevolkingsgroei. In een eerste fase wordt de ruimte tussen de oorspronkelijke grafelijke versterking en de Sint-Pieters *portus* opgevuld, m.a.w. de terreinen ten oosten van de Iepere.¹⁴ Belangrijkste assen zijn het Schipleet aangelegd in het eerste kwart van de 12de eeuw, de Rijselsestraat en de Meensestraat.

¹² MUS 2010, 27-30.

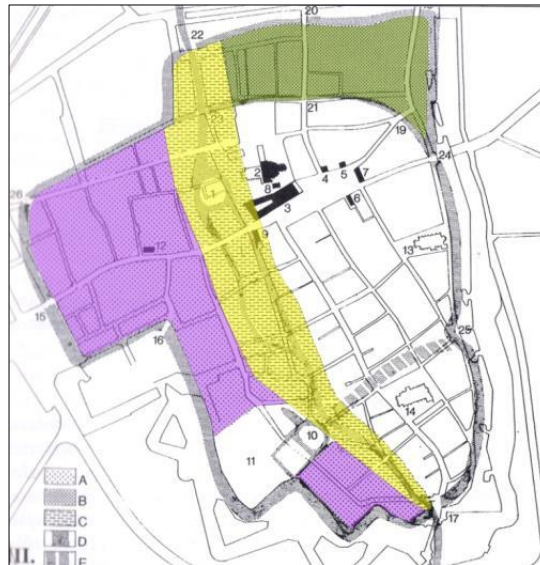
¹³ TERMOTE 1990, 68.

¹⁴ TERMOTE 1990, 68.

Figuur 17: Ieper tijdens het tweede kwart tot het einde van de 13de eeuw. Het projectgebied situeert zich ten oosten van deze kaartuitsnede (Termote, 1990, fig. 3-II)

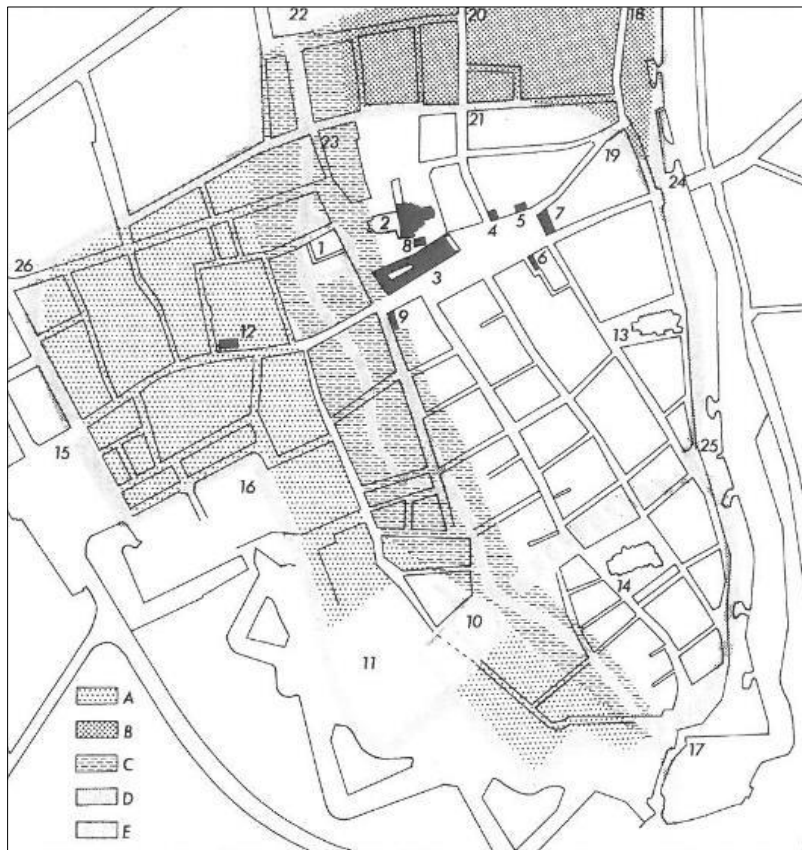
Figuur 18: Ieper tijdens de 13^e eeuw. Het projectgebied situeert zich ten oosten van deze kaartuitsnede (Termote, 1990, fig. 3-III)

In het eerste kwart van de 13de eeuw worden ook de arealen ten westen van de Iepere verkaveld en geleidelijk ingenomen¹⁵. Het gaat om de terreinen ten noorden van de Boterstraat, ten noorden en ten zuiden van het Zaalhof (paars). In de eerste helft van de 13de eeuw wordt ook het alluvium van de Iepere bouwrijp gemaakt (geel). In de tweede helft van de 13de eeuw, vermoedelijk nog voor 1285, wordt ook het gebied ten noorden van de Surmont de Volsberghestraat en de H. Cartonstraat binnen de stadsverdediging opgenomen (groen)¹⁶. De verdediging bestond in deze fase uit aarden wallen; enkel de stadspoorten waren opgebouwd uit (bak)steen¹⁷.

¹⁵ TERMOTE 1990, 68.

¹⁶ TERMOTE 1990, 68.

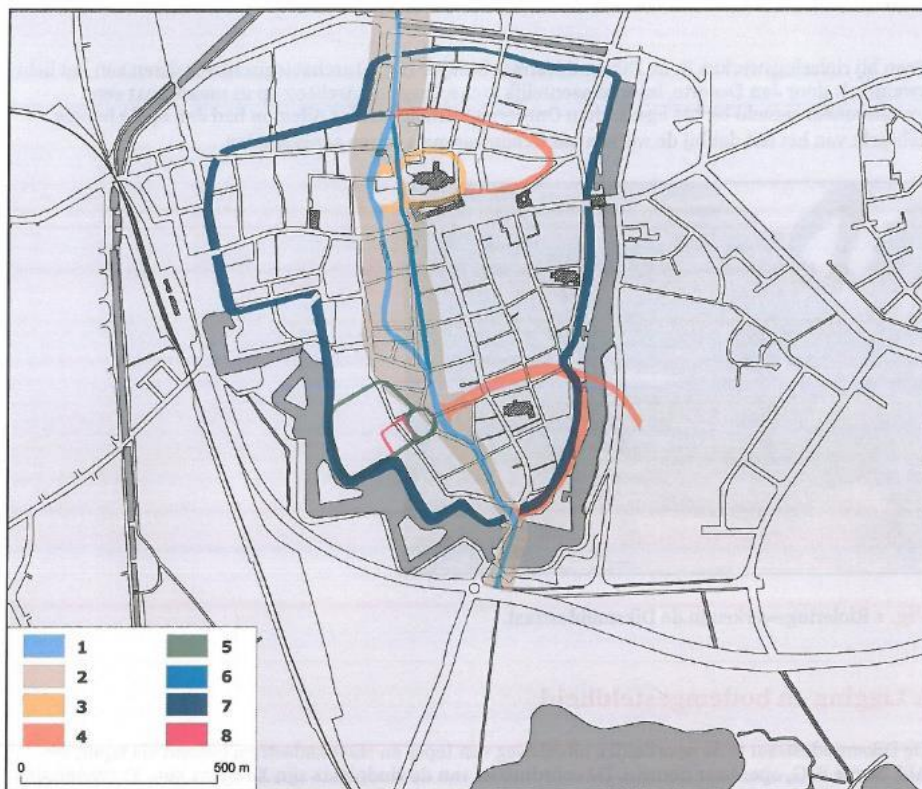
¹⁷ TERMOTE 1992, 221-224.

Figuur 22: Ieper in de 13e eeuw (Mus, 2010, 41).

- A. Stedelijk gebied, verkaveld en bewoond sinds het eerste kwart van de 13de eeuw
- B. Stedelijk gebied, verkaveld en bewoond sinds het tweede kwart van de 13de eeuw
- C. Bouwgrond gecreëerd door de ophoging van het terrein voor 1250
- D. Grachten gegraven tussen 1214 en 1300
- E. Opgehoogde grachten

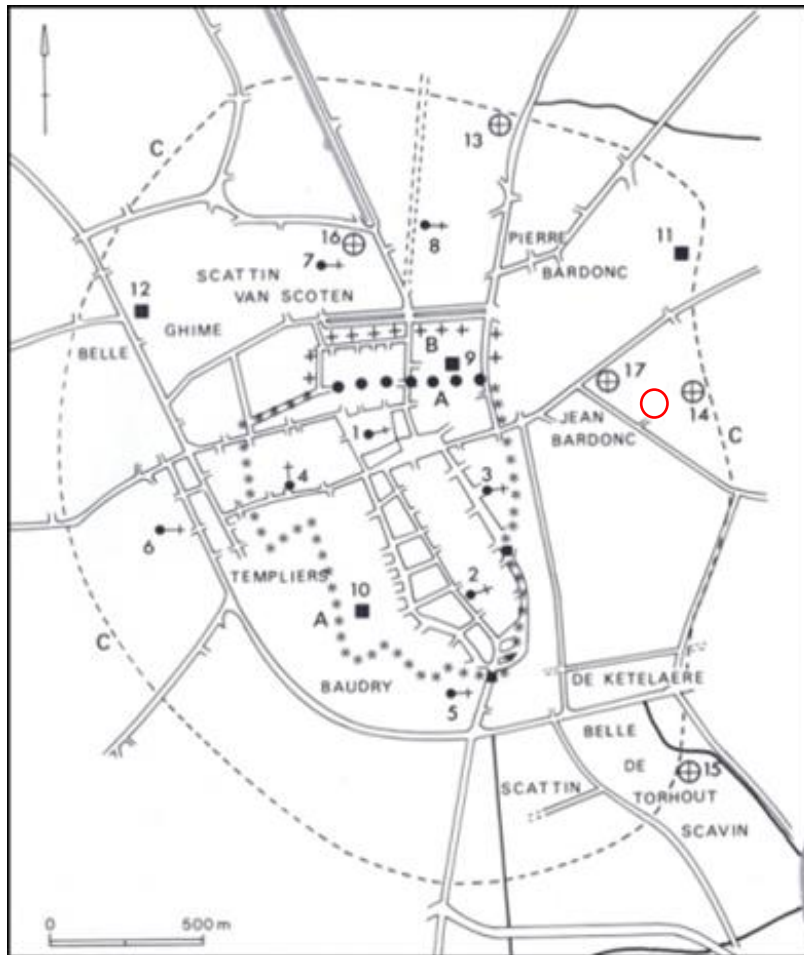

Figuur 23: De stadsontwikkeling van Ieper in de 11de-13de eeuw (DEWILDE 2015, 6). Legende: 1. Ieperlee; 2. Vallei van de Ieperlee, aangeplempt in 13A; 3. Sint-Maartensmotte en neerhof, 11B; 4. Omwalling van de Sint-Martinus en Sint-Pietersparochie (11de-12de eeuw). Het plangebied situeert zich buiten de stadskern.

Ook M. Dewilde situeert het plangebied buiten de omwalling van de eerste helft van de 13de eeuw (DEWILDE 2015, 6). In het rapport dat opgemaakt werd n.a.v. de registratie van de Diksmuidepoort beschrijft M. Dewilde dat bij de omwalling van de stad in de eerste helft van de 13de eeuw (vanaf 1214) een groter areaal werd ingenomen¹⁸. De noordelijke uitbreiding moet volgens hem niet als een aparte fase, beëindigd voor 1285, beschouwd worden, maar als een brede omwallingsbeweging (1214-1267).

Het onderzoeksterrein situeert zich op basis van bovenstaande reconstructiekaarten precies buiten de historische stadskern van Ieper.

¹⁸ DEWILDE 2015.

Figuur 24: Ieper en buitenwijken tijdens de 13e eeuw (Mus, 1998, figuur 4).

Het plangebied situeert zich voor 1383 ter hoogte van de zogenaamde buitenparochies van Ieper, meer bepaald binnen de parochie *Jean Bardonc*. Zoals gesteld had Ieper zich tegen het einde van de 12e eeuw ontpopt als dé textielhoofdstad van Vlaanderen. Ook gedurende de 13e eeuw bleef die economische groei zich manifesteren in stadsuitbreiding, maar vanaf het midden van de eeuw vooral buiten het keurslijf van de omwalling, want de binnenstad bleek volgebouwd. Hierop ontstonden de buitenwijken met nieuwe parochiekerken. Er is binnen het plangebied dus een zekere verwachting naar bewoningssporen uit de volle middeleeuwen.

In 1383 vond het beleg van Ieper plaats, die een culminatiepunt vormde in een voor Ieper zeer gewelddadige 14^e eeuw. Deze belegering door de Engelsen en de Gentenaars (in het kader van de spanningen met Frankrijk) sloot een fase uit de Ieperse geschiedenis af. De schade aan de stad en de omgeving was enorm. De buitenwijken, die in 1303 nochtans met *uiterste vesten* waren omgeven, werden totaal verwoest. Omdat de heropbouw van deze wijken door de graaf van Vlaanderen, de Franse koning en het stedelijk patriciaat verboden werd, werden ca. 350 volders en ca. 800 wevers verplicht om zich binnen de stadsmuren te vestigen. Op die manier kon de productie van het laken efficiënter gecontroleerd worden en werd de productie van goedkoop laken onmogelijk gemaakt.

1.4.2.3 Archeologische indicatoren en cartografische bronnen

De kaart die de oudste situatie van het plangebied weergeeft is de gravure van Guillaume Du Tielt uit 1610. De kaart toont de stad bij het Beleg van Ieper door de Engelsen in 1383. Guillaume du Tielt zou zich voor de gravure geïnspireerd hebben op 2 oudere kaarten, die zelf gebaseerd waren op een schilderij uit het einde van de 15de eeuw¹⁹. De onderzoeker dient zich bewust te zijn van het feit dat deze stadsplattegrond uit het begin van de 17de eeuw een situatie van meer dan 200 jaar eerder weergeeft, wat onvermijdelijk tot gevolg heeft dat de kaart geen exacte reflectie is van de realiteit. Niettemin is de kaart uiterst interessant en biedt deze een inzicht in de toestand van het plangebied aan het eind van de 14de eeuw. Op de kaart is het moment vastgelegd waarop de buitenparochies onder de voet worden gelopen door de Engelsen. Het verloop van de Meenseweg is reeds waarneembaar. Langsheen de Uysterse Veste is een molen weergegeven die mogelijk binnen de projectgrenzen valt. Gelet op de ligging van het plangebied binnen de buitenparochies is er een verhoogde kans voor het aantreffen van vol-middeleeuwse bewoningssporen.

Het plangebied situeert zich op een zekere afstand van de vroegmoderne stadsversterkingen. Op de Ferrariskaart staat het plangebied gekarteerd als weide. Binnen de projectgrenzen is geen bebouwing afgebeeld. Eenzelfde beeld is te zien op de 19-eeuwse kaarten.

Om eventueel aanwezige sporen via luchtfoto's te lokaliseren werd contact opgenomen met Dr. Birger Stichelbaut.²⁰ Met uitzondering van een pad en een reeks granaattrechers waren er geen zichtbare sporen op de beschikbare luchtfoto's, er werd dan ook afgezien van de opmaak van een uitgebreide luchtfotografische studie. Wel dient opgemerkt te worden dat dit de aanwezigheid van WO I-gerelateerde sporen binnen de projectgrenzen geenszins uitsluit.

Gedurende de Eerste Wereldoorlog kent de stad Ieper nagenoeg een totale verwoesting, hoewel ze buiten de frontlijn lag. Ter hoogte van Ieper vormde de noord-zuid-frontlijn een deels om de stad lopende oostelijke bocht, de zogenaamde 'Ypres Salient'. Dit gebied vormde samen met de IJzer het kernstuk van de stellingoorlog. Ieper werd als belangrijk knooppunt van het door de geallieerden ingenomen hinterland het doelwit van groots opgezette Duitse aanvallen.

Na Operatie Georgette in april 1918 (2^e fase Lenteoffensieven) nadert het front tot op 2 kilometer van Ieper. Als reactie hierop wordt de versterking van Ieper verder uitgebouwd en worden tal van defensieve structuren gerealiseerd. Op een loopgravenkaart van 1918 is te zien dat het plangebied wordt aangesneden door een *duckboard track*, die wordt aangeduid als F-Track.

Binnen en rondom de projectgrenzen situeert zich het neogotisch gebouwencomplex Sint-Jozefinstituut daterende van 1923.

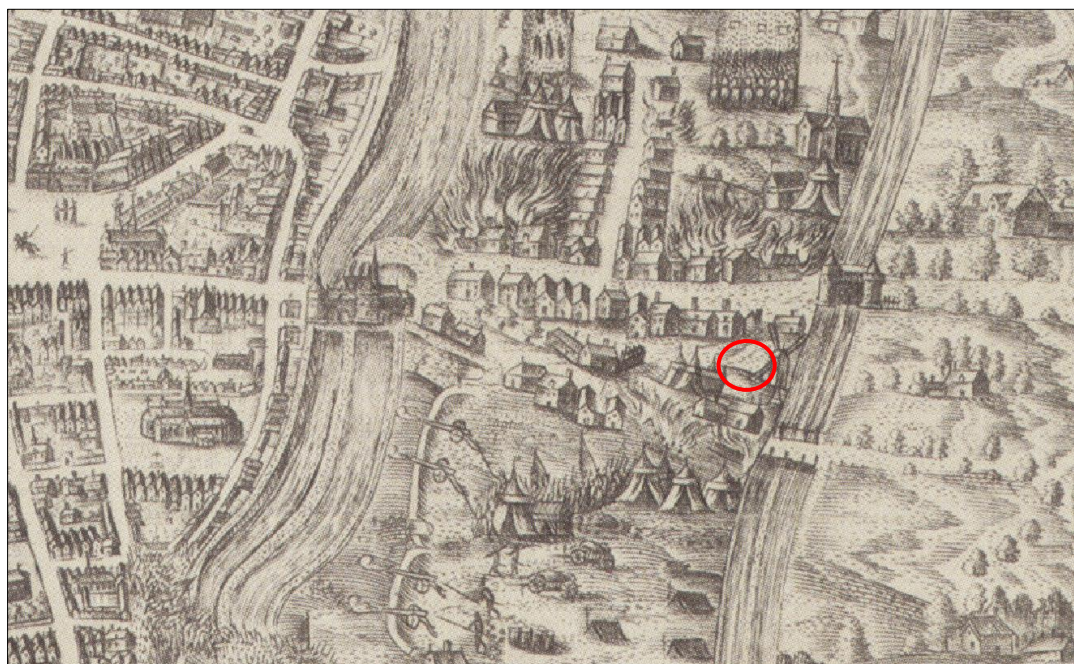
¹⁹ MOERMAN 2010, 29.

²⁰ Contact op 07/12/2020

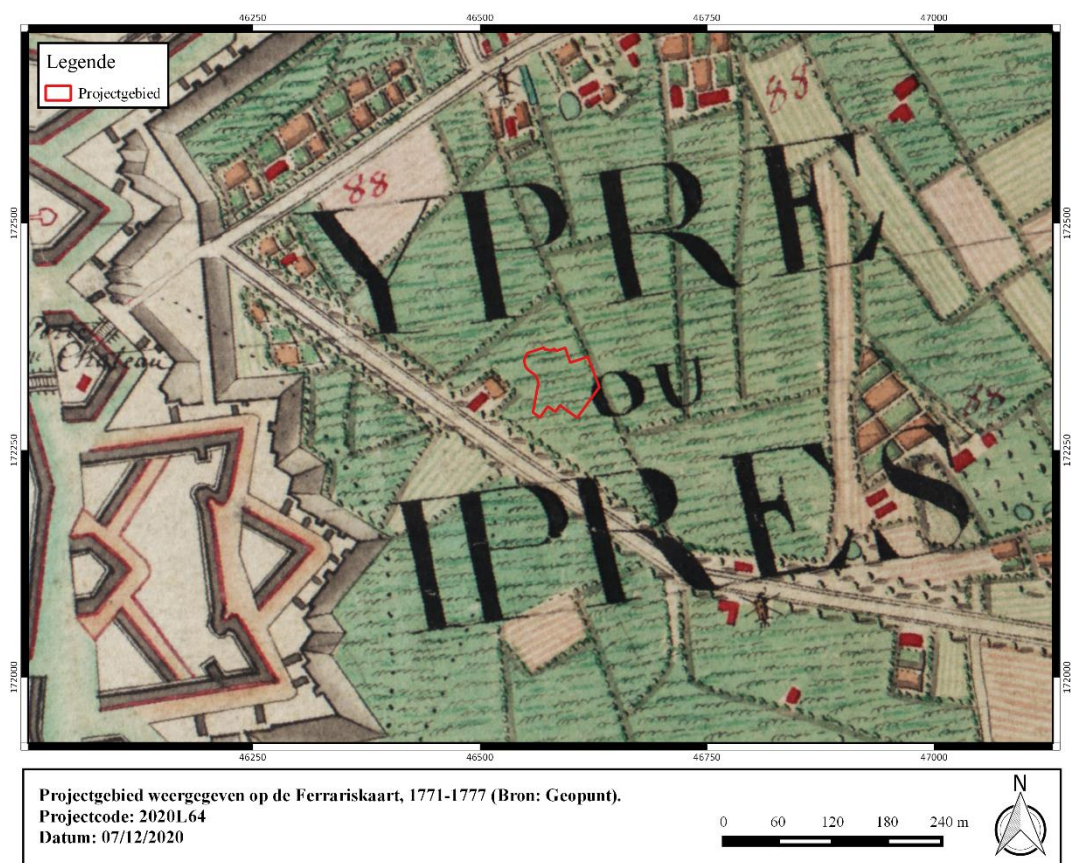

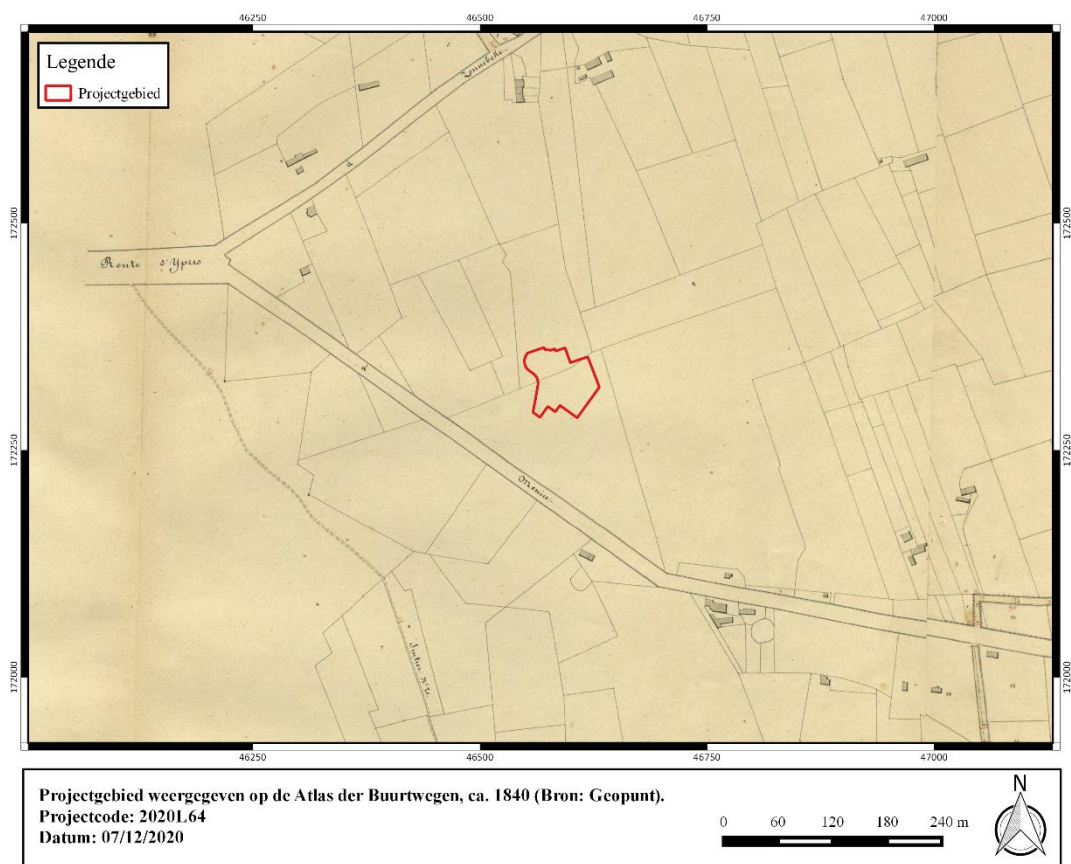
Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de loopgravenkaart van maart 1918 (Bron: Memory Maps 20-28NW-6-200318-S-Railways).

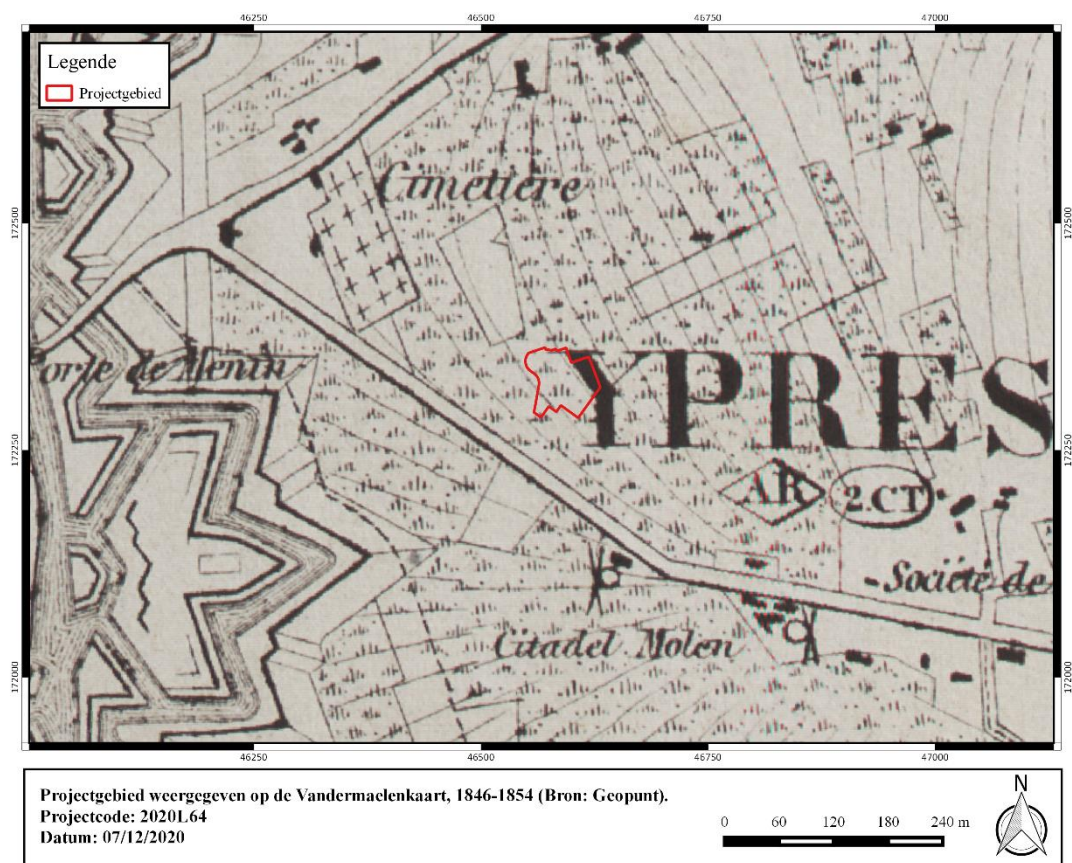
Figuur 25: Projectgebied weergegeven op het plan van Guillaume Du Thielt

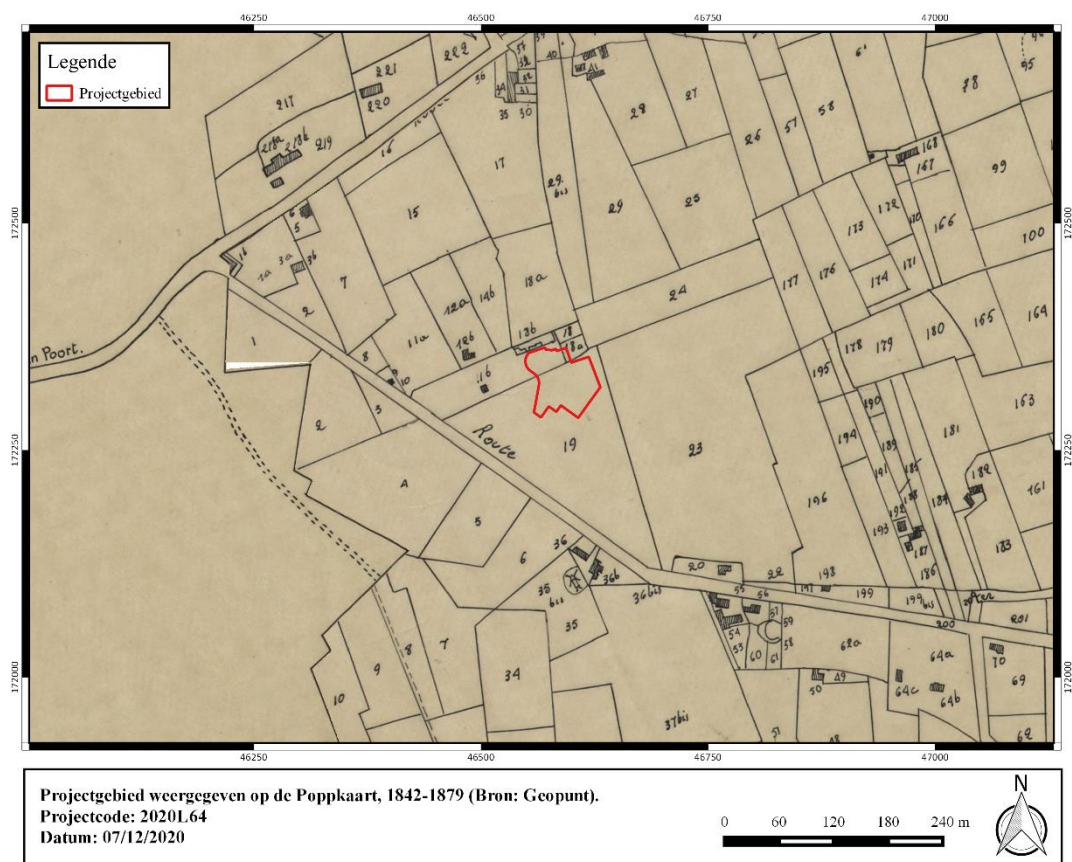
Figuur 26: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).

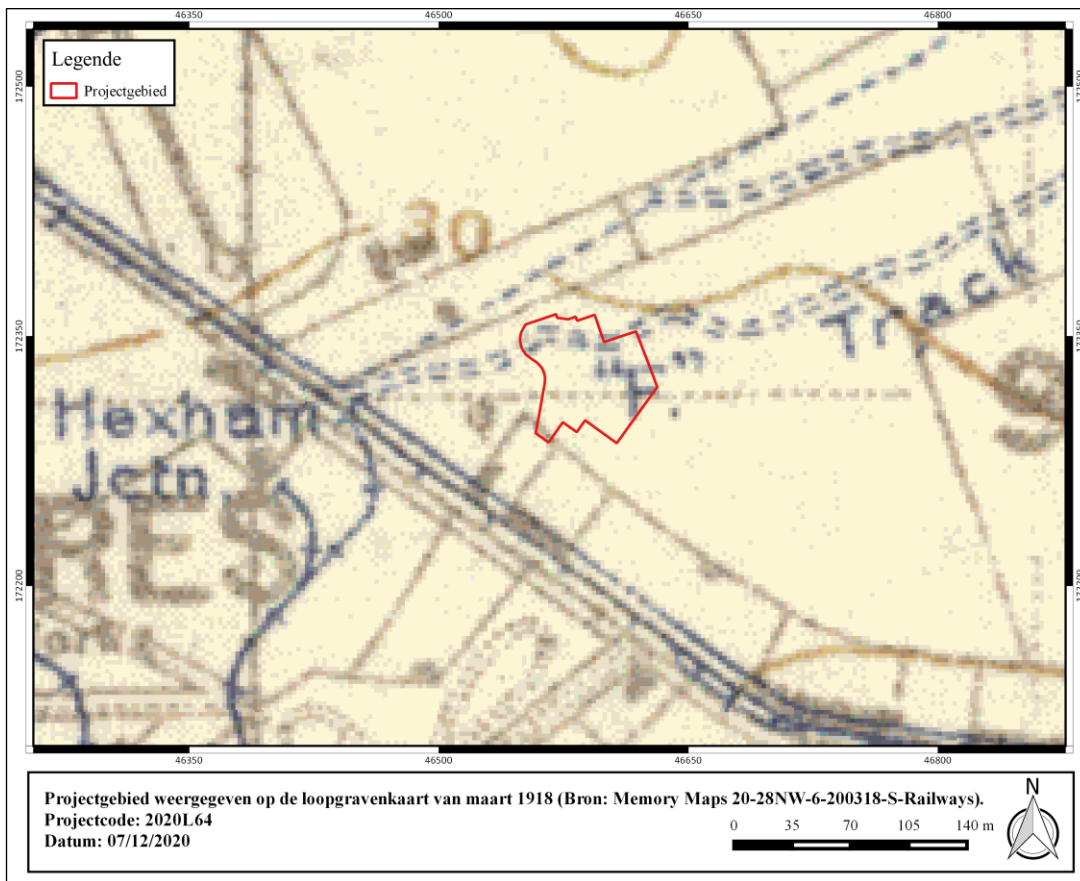

Figuur 28: Projectgebied weergegeven op de Vandermaelenkaart, 1846-1854 (Bron: Geopunt).

Figuur 29: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).

Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de loopgravenkaart van maart 1918 (Bron: Memory Maps 20-28NW-6-200318-S-Railways).

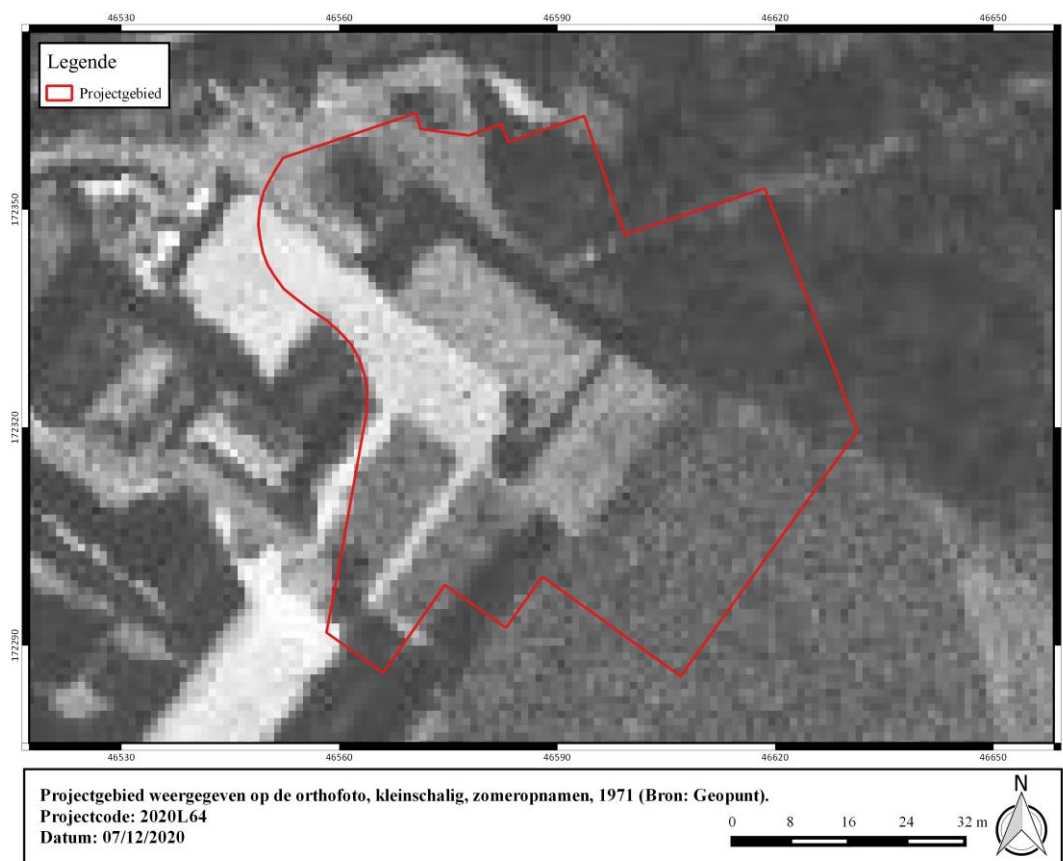

Figuur 30: Soldaten van de Australische 4^e Divisie op een duckboard track doorheen Chateau Wood, nabij 't Hooge aan de Ieperboog, 29 oktober 1917 (Bron: Australian War Memorial ID Number: E01220)

1.4.2.4 Huidige gebruik en verstoringen

De orthofotosequentie geeft een beperkte evolutie weer in het bodemgebruik binnen de contour van het plangebied gedurende de laatste decennia. Reeds op de oudste luchtopname is het huidige gebouw met aangrenzende speelplaats waar te nemen. Het noordelijk en oostelijk terreindeel is in gebruik als groenzone. Op de orthofoto van 2019 is te zien dat het terrein ten oosten van het gebouw is ingericht als voetbalplein.

Het bestaande gebouw heeft een half-ondergronds niveau. Het niveau 0 van het bestaande gebouw is gelegen op een hoogte van ca. 31.5 m TAW, wat 1,5 meter hoger is dan het maaiveldniveau in het zuidelijk deel van het plangebied. Het niveau -1 van het bestaande gebouw is gelegen op een nulpas van ca. 28.99 m TAW, (inclusief funderingen was de uitgraving dus tot ca. 28.5 m TAW. Gelet op de natuurlijke helling van het terrein is er voor de realisatie van het gebouw dus een uitgraving gebeurd van ca. 50 cm-mv in het noordelijk deel van het gebouw, tot ca. 1,5 m-mv in het zuidelijk deel van het gebouw. Ook voor de aanleg van de omliggende speelplaats is het terrein deels in terras afgegraven. De impact van deze reliëfwijzigingen op de bodemgesteldheid is op basis van de gekende gegevens niet te achterhalen.

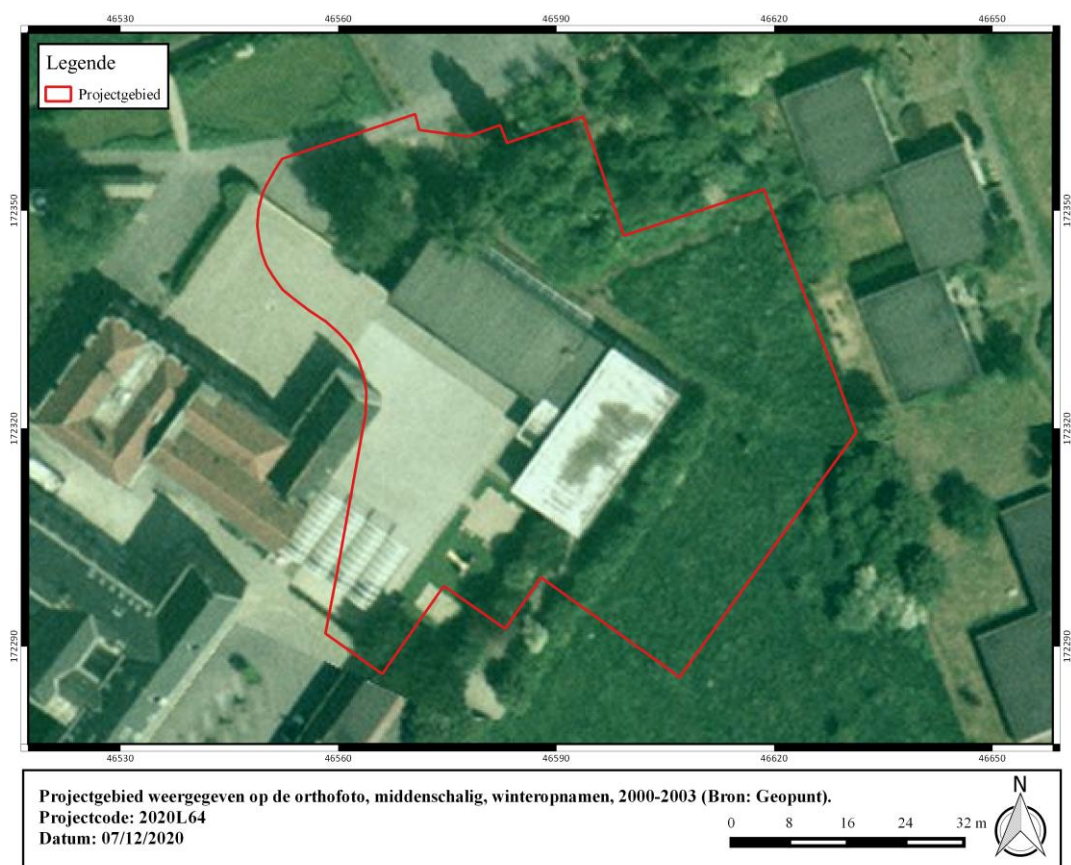

Figuur 31: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).

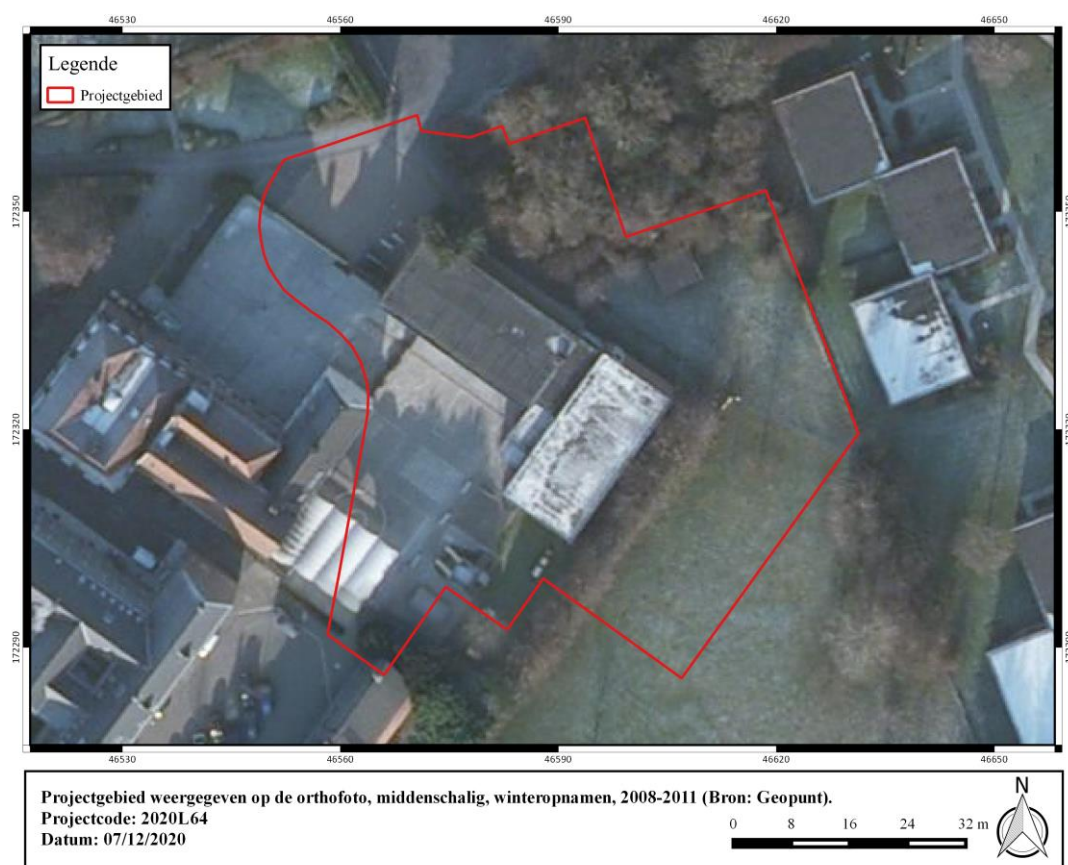

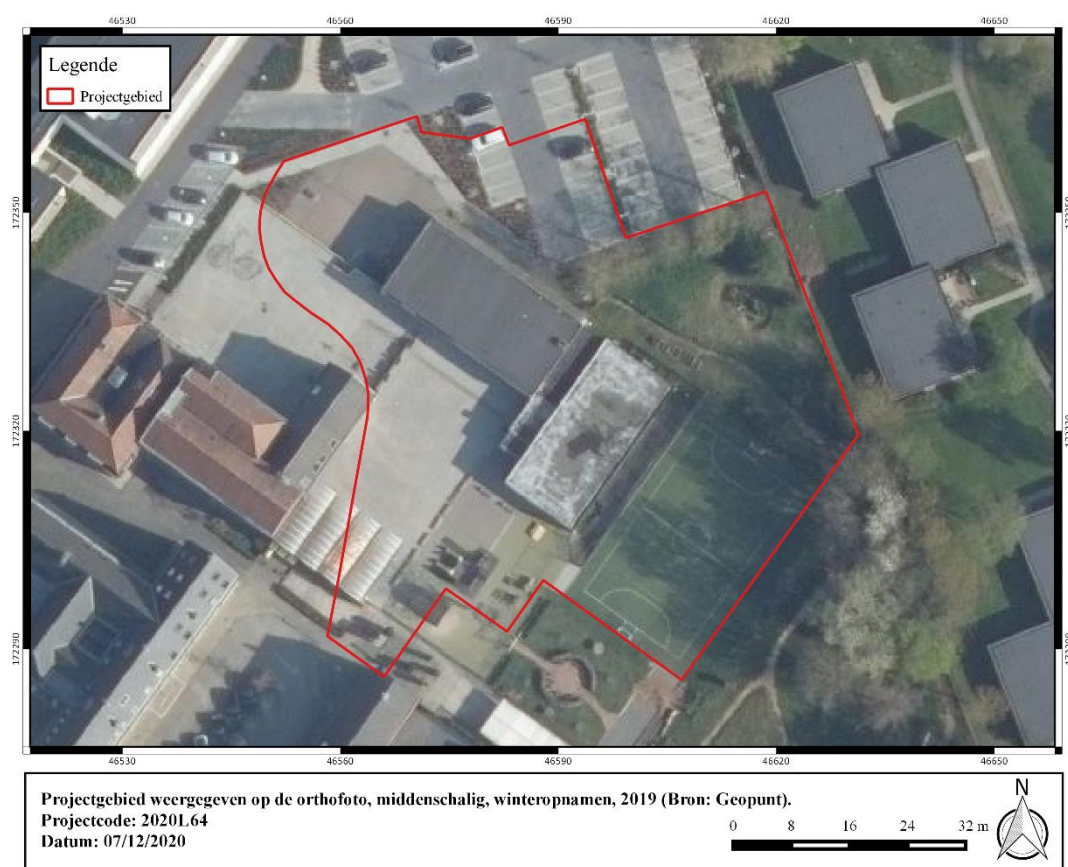
Figuur 32: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).

Figuur 33: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).

Figuur 34: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).

Figuur 35: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

1.5 Synthese

De opdrachtgever plant de realisatie van een nieuwbouwproject op de campus van de Sint-Jozef school aan de Robrecht van Bethunelaan te Ieper. Het projectgebied is ca. 4209 m² groot en wordt ingenomen door het huidige schoolgebouw (710 m²), verharding (2000 m²) en omliggende infrastructuur. De geplande werken worden in twee fasen uitgevoerd. Eerst wordt het schoolgebouw gesloopt en wordt de nieuwbouw gerealiseerd, in een tweede fase wordt de omliggende verharding uitgetrokken en de nieuwe buitenaanleg gerealiseerd.

Het onderzoeksgebied bevindt zich ten oosten van de stad Ieper die gelegen is aan de vallei van de Ieperlee. Het terrein is gelegen op een hoger gelegen, westelijke uitloper van de Midden-West-Vlaamse Heuvelrug. Op geruime afstand ten noorden van het onderzoeksgebied bevindt zich de vallei van de Schaartjesbeek die verder noordwaarts aansluit op de Bellewaerdebeek. De Quartairgeologische kaart geeft ter hoogte van het onderzoeksgebied een profielopbouw weer van eolische afzettingen van het laat-Pleistoceen tot vroeg-Holoceen. De bodemkaart geeft ter hoogte van het terrein een profielloze kleibodem weer. Mogelijk kan dit in verband gebracht worden met de tweede middeleeuwse stadsomwalling die zich net ten oosten van het terrein zou bevinden. Op het DHMV is te zien dat het terrein afhelt richting het noordoosten. Zeer waarschijnlijk is een deel van het terrein afgegraven en een deel opgehoogd teneinde het terrein bouwrijp te maken. De impact hiervan op het bodemarchief is vooralsnog ongekend. Mogelijk heeft dit als resultaat gehad dat het bodemarchief is verstoord waardoor verder onderzoek niet langer kan leiden tot kenniswinst. In de eerste plaats zal de verstoringsgraad geëvalueerd moeten worden door middel van een landschappelijk bodemonderzoek.

Uit de cartografische bronnen valt af te leiden dat het terrein zich oorspronkelijk binnen de tweede stadsomwalling van Ieper bevond, binnen de zgn. Uytterste Veste. Deze stadsomwalling werd begin de 14^e eeuw voltooid om zo de parochies buiten de eerste stadsomwalling te beschermen. Tijdens het beleg van Ieper in 1383 door de Engelsen en de Gentse opstandelingen werden de vestingen en buitenparochies ten dele vernield. Na het beleg werd, teneinde de lakenproducenten te centraliseren in de stad en meer controle hierover te verwerven, besloten de buitenste omwallingen niet te herstellen. Deze buitenste stadsgracht bevindt zich naar alle waarschijnlijkheid net ten oosten van het onderzoeksgebied. Ten zuiden van Ieper, ter hoogte van het huidige natuurgebied 'De verdrongen weiden', een moeraslandschap waar verschillende beekvalleien samenvloeien en waar in de jaren '90 een spaarbekken werd ingericht, werden nog restanten van deze buitenparochies aangetroffen bij werkzaamheden. Hier werd ook de Uytterste gracht aangetroffen, waarbij een coupe op de gracht werd uitgezet. De opgravingen hebben aangetoond dat deze stadsomwalling uit een enkelvoudige gracht met trogvormig profiel bestond die ca. 18 m breed en 1,75 m diep was. Op één plaats werd een volledige doorsnede door de stadsgracht gemaakt. De grachtvulling, met een bewaarde dikte van 1,75 m, bestaat uit een afwisseling van kleiige, lemige en zandige lagen. Mogelijk situeert zich aan de stadszijde een wallichaam.

Op de kaart van Ferraris is te zien dat het onderzoeksgebied zelf binnen een groot areaal grasland valt. Mogelijk was het terrein, vanwege de geringe diepteligging van de Tertiaire klei, minder geschikt voor bewoning en bewerking. Op de 19^e-eeuwse bronnen is geen verandering te zien. Het terrein blijft in gebruik als grasland en vrij van bewoning. Tijdens WOI wordt Ieper het steunpunt van de geallieerde troepen in de noordelijke sector van het front. Tijdens zowel de Tweede Slag om Ieper in 1915 en het Lenteoffensief in 1918 komt de frontlijn dicht bij de stad te liggen. Aan een ijtempo worden versterkingen uitgebouwd. Bij navraag is gebleken dat zich geen gekarteerde structuren binnen de projectgrenzen bevinden met uitzondering van een 'duckboardtrack' en verschillende impactkraters. Dit sluit geenszins de aanwezigheid van

oorlogserfgoed uit. Binnen de orthofotosequentie van de voorbije decennia is weinig evolutie op te merken. De huidige toestand is reeds herkenbaar op het oudste luchtbeeld.

Binnen de grenzen van het onderzoeksgebied zijn geen archeologische sites of indicatoren gekend. Een groot deel van de gekende vindplaatsen en indicatoren liggen in een cluster binnen de historische stadskern van Ieper. Het betreft in hoofdzaak resten van het middeleeuwse en vroegmoderne stadswefsel waarbij zowel resten van bewoning en artisanale activiteiten werden onderzocht. Onderzoek ten noordoosten van het projectgebied bracht ontginningskuilen aan het licht die mogelijk in de Romeinse periode te plaatsen zijn. Verder werden er ook defensieve en logistieke structuren uit WOI aangesneden en onderzocht. Gezien de historische situatie is het aantreffen van structuren en oorlogsslachtoffers uit de periode 1914-1918 een constante bij graafwerken en onderzoeken in de ruime omgeving van Ieper en langs de Ieperboog.

Concreet dient ter hoogte van het onderzoeksgebied uitgegaan te worden van een trefkans inzake archeologisch erfgoed. De verwachting bestaat in hoofdzaak uit resten van de middeleeuwse parochies die omsloten werden door de tweede stadsomwalling en erfgoed dat in verband gebracht kan worden met de Eerste Wereldoorlog. Er zijn echter eveneens aanwijzingen voor een aanwezigheid tijdens de Romeinse periode. Daartegenover staat echter dat het terrein in het verleden werd genivelleerd en voor het grootste deel verhard en bebouwd is. Vanwege deze huidige bebouwing en graafwerken wordt de kans op kenniswinst bij verder onderzoek in functie van artefacten als zeer beperkt ingeschat. In de eerste plaats dient een landschappelijk bodemonderzoek na de sloopwerken de verstoringsgraad te evalueren. Mogelijk is het bodemarchief dermate verstoord door de bouwactiviteiten in het verleden dat bijkomend onderzoek niet langer zinvol kan zijn. Mocht dit echter niet het geval blijken dan is een proefsleuvenonderzoek in functie van erfgoed bestaand uit bodemsporen noodzakelijk.

2 Bibliografie

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2020

AGIV

CORNILLIE J., *Ieper door de eeuwen heen*, Ieper, 1950.

DEMEY D. 2011, Archeologisch vooronderzoek Meenseweg (Ieper), Ruben Willaert bvba rapport 5

DE SMAELE B., COENAERTS J., PYPE P. 2013: Sporen van Sapper Camp. Archeologische prospectie met ingreep in de bodem op de site De Vloei te Ieper (West-Vlaanderen), Archeo Rapport 37, Gent.

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

Memory Maps

MUS O. 1998, *L'évolution de la ville d'Ypres depuis l'origine jusqu'à 1400*, in: DEWILDE M., ERVYNCK A. & WIELEMANS A. (eds.), *Ypres and the Medieval Cloth Industry in Flanders. Archaeological and Historical Contributions*, 43-56.

Stadsarchief Ieper

TERMOTE J. 1990, Het stadsarcheologisch onderzoek te Ieper in 1988-1989, in: *Westvlaamse archaeologica*, jg. 6, afl. 3, pp. 65-78.

VAN BELLINGEN, S., DEWILDE, M & MUS, O., 1993: De verdwenen Sint-Michielswijk te Ieper (prov. West-Vlaanderen), Interimverslag.

VAN LAERE, E. 2020. Archeologienota Verslag van Resultaten Ieper Plumerlaan 89, BAAC Vlaanderen.

VAN RANST, E. & SYS, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.

VERDEGEM S. & Van Goidsenhoven W. 2017: Archeologisch vooronderzoek Ieper, Augustijnenstraat, Ruben Willaert Rapport 96

s.n., Activiteiten van De Diggers - Voorjaar 2001: prospectie van de Ieperse Zuiderring,

